

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Role asistenta pedagoga při podpoře žáka s poruchou autistického spektra na
střední škole

Bc. Ivana Langweilová

Obor: sociální pedagogika – výchovné poradenství

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje a literaturu jsem řádně citovala.

V Olomouci dne: 15.6.2024

.....

Bc. Ivana Langweilová

Poděkování

Dovoluji si vyjádřit své poděkování paní Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za její profesionální vedení, neocenitelné rady a motivaci během procesu psaní diplomové práce. Velice si vážím toho, že pro mě byla nejen mentorkou, ale i inspirativní osobností s vřelým a podporujícím přístupem.

Anotace

Jméno a příjmení:	Ivana Langweilová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Role asistenta pedagoga při podpoře žáka s poruchou autistického spektra na střední škole
Název v angličtině:	The role of a teaching assistant in supporting a student with autism spectrum disorder in high school
Zvolený typ práce:	diplomová
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na roli asistenta pedagoga při podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně s poruchou autistického spektra (PAS), na středních školách. Práce popisuje, jak asistenti pedagogů pomáhají žákům adaptovat se na školní prostředí a jak podporují jejich vzdělávací a sociální rozvoj. Cílem je poskytnout ucelený přehled o úlohách a metodách v rámci školního systému spojených s touto specifickou podpůrnou rolí. V práci jsou rozebrány specifické potřeby žáků s PAS a efektivní strategie, které asistenti pedagogů mohou využít k jejich podpoře. Dále se práce věnuje právním a etickým hlediskům práce asistentů pedagogů, stejně jako potřebě dalšího vzdělávání a profesního rozvoje v této oblasti.
Klíčová slova:	asistent pedagoga, porucha autistického spektra, PAS, střední škola, SOU, speciální vzdělávací potřeby, pedagogická podpora, inkluzivní vzdělávání

Anotace v angličtině:	<p>The thesis focuses on the role of teaching assistants in supporting the education of students with special educational needs, specifically those with Autism Spectrum Disorder (ASD), in high schools. The work will explore how teaching assistants help these students adapt to the school environment and support their educational and social development. The aim is to provide a comprehensive overview of the roles and methods associated with this specific support role within the school system. The thesis discusses the specific needs of students with ASD and effective strategies that teaching assistants can use to support them. Additionally, the work addresses the legal and ethical aspects of the work of teaching assistants, as well as the need for further education and professional development in this area.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>teaching assistant, autism spectrum disorder, PAS, high school, special educational needs, educational support, inclusive education</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1- č. 7 – přepis rozhovorů s respondenty R1-R7; příloha č. 8 – informovaný souhlas</p>
Rozsah práce:	<p>96 stran</p>
Jazyk práce:	<p>Český jazyk</p>

Obsah

Úvod.....	8
1 Osobnost asistenta pedagoga	12
1.1 Legislativa	12
1.2 Náplň práce	14
1.3 Kvalifikační požadavky pro asistenty pedagoga	15
1.4 Další vzdělávání	16
1.5 Spolupráce s učiteli	17
2 Žák na střední škole	20
2.1 Žák s PAS	20
2.2 Porucha autistického spektra	22
2.3 Charakteristika PAS.....	23
2.4 Příčina PAS.....	25
2.5 Léčba PAS	26
3 Diagnostika	29
3.1 Kategorie autismu	30
3.2 Kategorie PAS	34
3.3 Základní principy práce s dítětem s PAS.....	36
4 Začlenění žáka s PAS do třídního kolektivu na SŠ	39
4.1 AP a spolupráce s pedagogem.....	41
5 Šikana a žák s PAS	45
5.1 Pochopení PAS a šikany	45
5.2 Důsledky šikany pro žáky s PAS.....	47
6 Charakteristika výzkumného šetření	51
7 Metodologie	53
8 Kódování.....	56
8.1 Seskupení kódů do témat.....	59

8.2	Témata.....	59
9	Analýza a interpretace témat.....	63
10	Reflexe výsledků	65
11	Závěr.....	67
	Seznam použité literatury.....	68
	Seznam příloh.....	73

Úvod

V poslední době se hodně mluví o tom, jak školy po celém světě lépe rozumějí potřebám dětí s poruchami autistického spektra (PAS). Jak se počet těchto dětí zvyšuje, je jasné, že střední školy musí vymýšlet nové způsoby a strategie, jak jim pomoci nejen ve vzdělávání, ale i ve společenském životě. Tyto děti mají často těžkosti s komunikací a chápáním sociálních pravidel, to může vést k tomu, že se cítí osamělé a izolované od ostatních, a to může mít velký dopad na jejich školní zážitky a celkově na kvalitu jejich života.

Vybrala jsem si toto téma, protože jsem na střední škole pracovala jako asistentka pedagoga u žáka s PAS, konkrétně středně těžký s ADHD. Narazila jsem na spoustu překážek, hlavně když jsem pomáhala žákovi přecházet ze základní na střední školu. Bylo to pro něho těžké období plné stresu a úzkosti kvůli novému prostředí a změnám, které to přinášelo.

Další důvod, proč toto téma беру osobně, je, že mám dvě děti s Aspergerovým syndromem. Tím lépe chápu, jak velká podpora je pro tyto děti potřeba. V práci také poukazuji na problémy, které brání efektivní integraci dětí s PAS do běžného školního prostředí. Tyto problémy zahrnují nedostatečnou informovanost učitelů o PAS, nedostatek školních podpůrných služeb. Zdůrazňuji, jak důležité je, aby učitelé a školní personál dostali více informací a školení a aby školy vyvinuly a zavedly komplexní strategie podpory, které zahrnují školní i mimoškolní aktivity.

Hlavním cílem diplomové práce je charakterizovat systém výchovně-vzdělávacího procesu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na středních školách a v rámci výzkumného šetření analyzovat zkušenosti asistentů pedagoga na středních odborných učilištích (SOU) při podpoře žáků s poruchou autistického spektra (PAS).

Byly stanoveny dílčí cíle:

- Zjistit, jak se liší zkušenosti a potřeby asistentů pedagoga v závislosti na zaměření středních odborných učilišť, a to s ohledem na specifika odborného vzdělávání a jeho vliv na podporu žáků s PAS.
- Analyzovat požadavky na vzdělání a kvalifikaci asistentů pedagoga ve vztahu k práci se žáky s PAS, identifikovat existující mezery ve vzdělávacím systému a navrhnout možná zlepšení.

- Zkoumat identifikaci a hodnocení dostupných možností pro další vzdělávání a profesní rozvoj asistentů pedagoga, které by jim umožnily lépe reagovat na specifické potřeby žáků s PAS.
- Zjistit, jakou úroveň podpory a spolupráce nabízejí školní poradenská pracoviště asistentům pedagoga a jak tato spolupráce ovlivňuje kvalitu podpory poskytované žákům s PAS.
- Analyzovat, jak probíhá komunikace mezi asistenty pedagoga a pedagogickým sborem, jaké jsou případné bariéry v komunikaci a jak efektivní komunikace přispívá k lepší podpoře žáků s PAS.
- Zkoumat strategie, které asistent pedagoga může využít k přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu, s cílem podpořit jejich sociální integraci a kladný vztah mezi žáky.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou část a praktickou část. Teoretická část diplomové práce se soustředí na roli asistenta pedagoga v edukačním procesu, především ve vztahu k žákům s poruchou autistického spektra (PAS). Zkoumá, jak komunikace, empatie, trpělivost a flexibilita ovlivňují jejich práci, a detailně popisuje legislativu v České republice.

Dále se věnuje konkrétním úkolům asistentů, jako je příprava materiálů a podpora žáků, a zdůrazňuje význam jejich dalšího vzdělávání prostřednictvím kurzů a školení. Práce také rozebírá specifika PAS, včetně překážek v komunikaci a sociální interakci, a přístupy k zapojení těchto žáků do školního prostředí, včetně adaptací na jejich senzorické potřeby.

V empirické části diplomové práce byla použita metodologie kvalitativního výzkumu. Tento přístup umožňuje hlubší porozumění osobním zkušenostem, názorům a postojům respondentů, kterými jsou asistenti pedagoga pracující s žáky s poruchou autistického spektra (PAS) na středních odborných učilištích. V rámci sběru dat byly využity polostrukturované rozhovory, které poskytují flexibilitu v odpovědích a umožňují asistentům podrobněji popsat své zkušenosti a názory.

Výzkum se zaměřuje na zkušenosti asistentů pedagoga v práci s žáky s PAS, zkoumá vzdělávací a kvalifikační požadavky pro tuto profesní roli, identifikuje existující mezery ve vzdělávacím systému a navrhuje možná zlepšení. Dalšími zkoumanými hledisky jsou strategie pro sociální integraci žáků s PAS a úroveň podpory a spolupráce, kterou školní poradenská pracoviště poskytují asistentům pedagogům.

Uvedenou problematikou se u nás zabývá řada odborníků, například Miroslava Bartoňová, Marie Vítková, Věra Čadilová, Zuzana Žampachová, Kateřina Thorová a mezi zahraničními autory jsou to Eric Hollander, Antje Tuckermann a Stephen Shore.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Osobnost asistenta pedagoga

Asistent pedagoga má důležitou úlohu ve vzdělávacím procesu, kde podporuje jak pedagogy, tak žáky, především ty s individuálními vzdělávacími potřebami. Efektivní komunikace je důležitá pro úspěšné vykonávání této profese. Asistenti musí umět dobře komunikovat s učiteli, studenty a jejich rodiči, a to zahrnuje schopnost jasně a efektivně sdělovat informace a nabízet konstruktivní zpětnou vazbu. (Pivarč, 2020, s.151-155)

Kromě toho je důležitá empatie a schopnost pochopení, aby asistent mohl plně chápat potřeby a pocity žáků a poskytnout jim adekvátní podporu. Trpělivost a flexibilita jsou dalšími nezbytnými vlastnostmi. Práce s dětmi vyžaduje vysokou míru trpělivosti a schopnost přizpůsobit se různým situacím. Každý žák je jedinečný, a asistent musí být schopen pracovat s různými typy chování a učebních stylů. Organizační dovednosti jsou také důležité, protože asistent pedagoga často pomáhá s plánováním výuky, organizací a přípravě materiálů. Důležitá je schopnost udržet přehled a organizovat čas a zdroje efektivně. (Pivarč, 2020, s.151-155)

Na pozici asistenta pedagoga je důležité umět pracovat v týmu. Asistenti pedagoga běžně spolupracují s učiteli a ostatním školním personálem, a to vyžaduje dobrou týmovou spolupráci a schopnost aktivně přispívat a podporovat své kolegy.

Asistent pedagoga by měl mít také solidní znalost vzdělávacích metod a forem, i když nemusí mít stejnou kvalifikaci jako učitel. A konečně, motivace a nadšení pro vzdělávání jsou podstatné pro inspiraci a podporu žáků v jejich učebním procesu. (Pivarč, 2020, s.22-30)

1.1 Legislativa

Legislativu týkající se asistentů pedagogů v České republice upravuje především Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, a to ve znění zákona č. 379/2015 Sb., který nabyl účinnosti dne 12. ledna 2016. Tento zákon řeší otázky týkající se studia pro asistenty pedagoga, kvalifikačních požadavků a dalších důležitých bodů této profese. Kromě toho je důležitá také Vyhláška č. 317/2005 Sb., která se zabývá dalším vzděláváním pedagogických pracovníků, akreditační komisí a kariérním systémem pedagogických pracovníků.

V České republice jsou kvalifikační požadavky pro asistenty pedagogů stanoveny legislativou, která určuje minimální úroveň vzdělání a potřebné osvědčení pro tyto pracovníky ve školství. Tato regulace má za úkol zajistit, že asistenti pedagogů disponují dostatečnými

znalostmi a dovednostmi, které jsou potřebné pro efektivní práci s dětmi a mládeží, zvláště s těmi, kteří mají speciální vzdělávací potřeby.

Zákon č. 563/2024 Sb., o pedagogických pracovnících, v § 20 detailně vymezuje, co vše musí zájemci splnit, aby mohli působit na pozici asistenta pedagoga. Kvalifikační požadavky obvykle zahrnují absolvování specializovaných kurzů a získání potřebných certifikátů, nebo osvědčení, které potvrzují jejich schopnost vykonávat tuto důležitou práci. Tento přístup má důležitý význam pro zajištění kvality vzdělávacího procesu a pro podporu inkluzivního vzdělávání.

„Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace, získává odbornou kvalifikaci vysokoškolský, vyšším odborným, středoškolským i středním vzděláním bez maturitní zkoušky.“ (zákon č. 563/2004 Sb.) V některých případech přesně popsanych v zákoně je nutné další studium pedagogiky, nebo kurzu pro asistenty pedagoga.

Legislativa také definuje, jaké úkoly a odpovědnosti může asistent pedagoga vykonávat. *„Asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rozsahu podpůrného opatření. „Asistent pedagoga pomáhá jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávání, včetně poskytování školských služeb.“* (Zákon č. 563/2004 Sb.)

Zákony zajišťují, že asistenti pedagogů pracují v souladu s právními normami, které chrání práva a blaho žáků. To zahrnuje dodržování ochrany osobních údajů, práv na vzdělání a zásad bezpečného prostředí pro všechny žáky.

Profese asistenta pedagoga je také regulována etickým kodexem (Etický kodex učitele), který stanovuje očekávané chování a postupy v rámci této profese.

Tato legislativa je nezbytná pro zajištění kvality a efektivity vzdělávacího procesu, a také pro poskytování podpory učitelům žákům a studentům, zejména těm s individuálními vzdělávacími potřebami. Je důležité, aby se asistenti pedagogů pravidelně seznamovali s aktuálními právními normami a dodržovali je ve své každodenní praxi.

1.2 Náplň práce

„Asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rozsahu podpůrného opatření. Asistent pedagoga pomáhá jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávání, včetně poskytování školských služeb.“ (§ 5 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb.)

Náplň práce asistenta pedagoga zahrnuje řadu rozmanitých úkolů a aktivit, které se mohou lišit v závislosti na konkrétním školním prostředí a potřebách žáků.

Asistenti pedagogů jsou nepostradatelnými spolupracovníky učitelů ve vzdělávacím procesu, zaměřují na specifické potřeby jednotlivých žáků. V praxi to znamená, že asistenti pomáhají při plánování a přípravě výuk. K jejich úkolům patří příprava výukových materiálů, jako jsou zjednodušené texty nebo základní slovní zásoba.

Také podporují žáky v zapojení do výuky. Nejen že pomáhají studentům s porozuměním a zvládnutím úkolů prostřednictvím přeformulování a zjednodušení zadání, ale také sledují, jak jsou všichni žáci do výuky zapojeni a případně zasahují s cílem zlepšit situaci. Používají různé didaktické pomůcky, včetně obrázkových slovníků nebo grafických organizérů, které pomáhají lépe pochopit učivo. (Meta, 2022)

Další důležitou oblastí je práce asistentů buď s jednotlivci nebo skupinami žáků, kde mohou provádět výuku odděleně od zbytku třídy, to umožňuje lépe se zaměřit na specifické potřeby. Asistenti také podporují učitele při práci s celou třídou, kde přebírají dohled nad žáky, když se učitel věnuje dětem se specifickými potřebami. Také jsou nepostradatelní při přípravě žáků na výuku, kde pomáhají zvládat domácí úkoly. Jejich úloha zahrnuje i aktivní spolupráci s rodiči a zprostředkovávají komunikaci se školou. (Meta, 2022)

Asistent pedagoga podporuje žáka v celém vzdělávacím procesu, včetně tvorby strukturovaných plánů vyučovacích hodin a zařazování relaxačních přestávek do hodin, pokud žák potřebuje pomoci udržet pozornost stejně jako jeho spolužáci. Dále asistent podporuje žáka v rámci jednotlivých předmětů, směřuje jeho pozornost, ověřuje jeho porozumění vysvětlovanému učivu a zadaným úkolům, pomáhá mu procvičovat učivo a vede žáka ke kontrole dokončených úkolů a k adekvátnímu sebehodnocení. (Čadilová, 2021, s. 5)

Povolání asistent pedagoga vyžaduje kombinaci pedagogických znalostí, empatie, trpělivosti a schopnosti přizpůsobit se různým situacím. Asistenti pedagogů hrají důležitou roli ve vzdělávacím procesu, přispívají k rozvoji žáků a podporují inkluzivní vzdělávání.

Asistenti pedagoga v České republice jsou nepostradatelným článkem ve vzdělávání, a to zejména při podpoře dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebo při individuální integraci. Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, jsou asistenti pedagoga plnohodnotnými pedagogickými pracovníky, což znamená, že mají stejná práva a povinnosti jako jejich kolegové pedagogové a musí splňovat obdobné kvalifikační požadavky.

1.3 Kvalifikační požadavky pro asistenty pedagoga

1. Asistenti pedagoga v přímé pedagogické činnosti:

- Asistenti pracující přímo ve třídách nebo školách, kde se vzdělávají děti se speciálními potřebami, musí získat odbornou kvalifikaci prostřednictvím:
 - a) Vysokoškolského vzdělání v oblasti pedagogických nebo psychologických věd.
 - b) Vysokoškolského vzdělání v jiném studijním programu s doplněním studia pedagogiky.
 - c) Vyššího odborného vzdělání s pedagogickým zaměřením.
 - d) Vyššího odborného vzdělání v jiném oboru s doplněním pedagogiky.
 - e) Osmiletého nebo šestiletého studia na konzervatoři.
 - f) Středního vzdělání s maturitou v pedagogicky zaměřeném oboru.
 - g) Středního vzdělání s maturitou a doplněním pedagogických studií.

2. Asistenti pedagoga ve výchovných a pomocných pracích:

- *„Asistenti pracující v školách, zařízeních pro zájmové vzdělávání, výchovných či ubytovacích zařízeních, či zařízeních pro výkon ústavní výchovy, získávají kvalifikace podle:*
 - a) *Vzdělání uvedeného v bodě 1.*
 - b) *Středního vzdělání s maturitou a speciálním studiem pro asistenty.*
 - c) *Středního vzdělání s výučním listem a doplněním studia pedagogiky.*

d) Středního vzdělání zaměřeného na přípravu asistentů pedagoga.

e) Základního vzdělání a speciálního studia pro asistenty pedagoga.“ (Zákon č.563/2004 Sb.)

Tato rozsáhlá škála kvalifikačních možností umožňuje flexibilitu v přístupu ke vzdělávání a zajišťuje, že asistenti pedagoga jsou dobře připraveni na překážky spojené s moderním vzdělávacím prostředím. Tyto přísné kvalifikační požadavky zároveň zajišťují vysokou úroveň profesionality a odbornosti na této důležité pozici.

1.4 Další vzdělávání

Další vzdělávání asistentů pedagogů je důležitou součástí jejich profesního rozvoje a je nezbytné pro udržení a rozšiřování jejich odborných znalostí a dovedností.

Další vzdělávání asistentů pedagogů je nezbytné pro jejich profesní rozvoj a pro udržení a rozšiřování jejich odborných znalostí a dovedností. Tento proces je podporován nejen legislativou, ale i školami a vzdělávacími institucemi, které poskytují různé formy podpory a školení. Jednou z nejdůležitějších součástí dalšího vzdělávání jsou akreditované kurzy a školení. Asistenti pedagogů mají možnost absolvovat specializovaná školení zaměřená na konkrétní pedagogické práce, včetně práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. Tato školení jsou často přizpůsobena aktuálním potřebám a trendům ve vzdělávání, to asistentům umožňuje získat nejnovější poznatky a dovednosti pro jejich práci. (Hájková, 2010, s.92-106)

Pro hlubší odborné znalosti mohou asistenti pedagogů pokračovat ve studiu na vysokých školách. Studium oborů, jako je speciální pedagogika nebo psychologie, umožňuje asistentům nejen rozšířit své znalosti, ale i lépe porozumět složitým potřebám žáků, se kterými pracují. Pravidelná účast na workshopech a seminářích je další způsob, jak mohou asistenti pedagogů informování o nejnovějších metodách a trendech ve vzdělávání. Tyto aktivity poskytují praktické zkušenosti, a také nabízejí platformy a sociální sítě pro výměně zkušeností s kolegy z oboru. (Bentham, Susan, 2015, s.42-63)

Aktivní sebevzdělávání je rovněž důležitým aspektem profesního rozvoje asistentů pedagogů. Čtení odborné literatury a sledování nejnovějších výzkumů a studií v oboru pomáhá asistentům udržet si odbornou kvalifikaci a přizpůsobit se proměnlivým požadavkům vzdělávacího prostředí. Průběžné vzdělávání pedagogických pracovníků je také legislativně podporováno, konkrétně Vyhláškou č. 1/2006 Sb., která definuje rámec pro další vzdělávání

v oblasti pedagogiky. Tato podpora ze strany státu zajišťuje, že vzdělávací systém neustále reaguje na současné potřeby a zároveň podporuje odborný růst pedagogických pracovníků. (Hájková, 2018, s.38-52)

Další vzdělávání asistentů pedagogů je nejenom o získávání nových znalostí, ale i o neustálém zdokonalování se ve své profesi, to má přímý dopad na kvalitu vzdělávání a podporu žáků.

Pro zlepšení kvality své práce by měli učitelé obdržet odpovídající motivační a metodickou podporu, která by reflektovala jejich výukové metody a osobní učební procesy. To by zahrnovalo zejména zintenzivnění vzdělávacích aktivit přímo během hodin. V oblasti pedagogiky je rovněž značný zájem o osobnější přístupy, jako je mentorování, supervize a sdílení úspěšných postupů, ale stávající nabídka dalšího vzdělávání stále není dostatečně rozsáhlá, aby uspokojila tyto potřeby. (Otáhal, 2018, s.28)

1.5 Spolupráce s učiteli

Spolupráce asistentů pedagogů s učiteli je dynamickým prvkem vzdělávacího procesu. Tato spolupráce je založena na pravidelné komunikaci a koordinaci s cílem zajistit efektivní podporu žákům. Asistenti hrají důležitou roli ve třídě, kde pomáhají učitelům s přípravou a realizací výukových aktivit a dohlížením na žáky. Důležitým znakem jejich práce je také sledování a hodnocení pokroku žáků, což umožňuje učitelům lépe pochopit jejich individuální potřeby a přizpůsobit výukové metody a materiály. Efektivní spolupráce mezi asistenty a učiteli je důležité pro úspěšnou inkluzi a podporu všech studentů ve vzdělávacím procesu. (Hájková, 2018, s.34-42)

Komunikace mezi pedagogickými pracovníky by měla být založena na partnerské spolupráci. Asistent pedagoga (AP) přispívá hodnotnými informacemi, postřehy a návrhy na řešení, a je schopen identifikovat problémy už v jejich počátku. Kolegové mu poskytují zpětnou vazbu a společně pravidelně hodnotí poskytovanou podporu žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Velkým přínosem jsou také společná metodická setkání. (Gabašová, 2019, s.53)

V rámci spolupráce asistenti pedagogů přinášejí do třídního prostředí své specifické dovednosti a zkušenosti. Jsou schopni poskytovat cennou podporu učitelům při řešení různorodých výukových situací a přizpůsobování výuky tak, aby vyhovovala širokému spektru učebních stylů a potřeb žáků. Asistenti často fungují jako most mezi učiteli a žáky, tím pomáhají

vytvářet inkluzivní a podporující vzdělávací prostředí. Zajišťují i informace o potřebách a pokrocích žáků a ty pravidelně sdílí s celým pedagogickým sborem. (Kendíková, 2020, s.20-34)

Spolupráce s učiteli také zahrnuje účast na plánovacích schůzkách, hodnocení výukových plánů a společné hledání strategií pro zlepšení výuky. Asistenti mohou přispět svými nápady a postřehy, které mohou být pro učitele užitečné při přípravě a realizaci lekcí. Tato spolupráce vyžaduje otevřený dialog, vzájemnou důvěru a respekt, což jsou základní pilíře úspěšného týmového práce. (Hájková, 2018, s.82-90)

Kromě toho asistenti pedagogů často fungují jako spojnice mezi školou a rodiči, poskytují informace o pokroku a potřebách žáků a pomáhají učitelům v komunikaci s rodinami. Tímto způsobem asistenti přispívají k vytvoření komplexního vzdělávacího prostředí, ve kterém jsou zohledněny potřeby všech zúčastněných stran.

Komunikace s rodiči je nezbytnou součástí úspěšného vzdělávacího procesu a měla by být založena na principu partnerství. Tento přístup vyžaduje, aby komunikace byla vstřícná, naslouchající, respektující a realistická. Je důležité, aby škola a rodiče pracovali společně jako tým, který má společný cíl – podporu a rozvoj dítěte. Komunikace by měla být vždy vstřícná. Učitelé a školní pracovníci by měli rodičům poskytovat prostor pro vyjádření jejich názorů a obav. Naslouchání je klíčové, protože rodiče často poskytují cenné informace o potřebách a chování svých dětí, které mohou učitelům pomoci lépe pochopit a efektivněji reagovat na individuální potřeby studentů. (Nelešovská, 2005, s.20-30)

Celkově vzato, spolupráce asistentů pedagogů s učiteli je základním prvkem, který přispívá k efektivitě a inkluzivitě vzdělávacího procesu. Jejich práce není pouze o asistenci ve třídě, ale také o aktivním přispívání k rozvoji vzdělávacích strategií a podpoře učitelů v jejich každodenní práci.

Shrnutí

Asistent pedagoga je důležitým článkem ve vzdělávacím procesu, kde podporuje jak pedagogy, tak žáky s individuálními vzdělávacími potřebami. Efektivní komunikace, empatie, trpělivost a flexibilita jsou zásadní dovednosti pro asistenty, kteří musí být schopni adekvátně reagovat na různé učební styly a chování žáků. Organizační schopnosti asistenta jsou také důležité, protože často pomáhají s plánováním a přípravou výukových materiálů a musí efektivně organizovat čas a zdroje.

V České republice jsou kvalifikační požadavky pro asistenty pedagoga stanoveny legislativou, která zahrnuje Zákon o pedagogických pracovnících a další předpisy. Tyto zákony určují minimální úroveň vzdělání potřebné pro práci v této profesi a zajišťují, že asistenti disponují potřebnými znalostmi pro účinnou podporu žáků. Další vzdělávání asistentů je nutné pro jejich odborný růst a je podporováno vzdělávacími institucemi. Asistenti musí být informováni o nejnovějších metodách a trendech, a to jim umožňuje zlepšovat své dovednosti a efektivitu práce.

Spolupráce s učiteli je základní součástí práce asistenta, kde pravidelná komunikace a zajišťují efektivní podporu žákům. Asistenti pedagogů přinášejí do vzdělávacího procesu cenné zkušenosti a dovednosti, které pomáhají přizpůsobovat výuku různorodým potřebám žáků a podporují inkluzivní prostředí. Také zajišťují komunikaci mezi školou a rodinami žáků.

2 Žák na střední škole

Žák na střední škole prochází obdobím, které je významné pro jeho osobní i vzdělávací rozvoj. Toto období je charakterizováno nejen získáváním hlubších odborných znalostí, ale také rozvojem sociálních dovedností a sebepoznání. Středoškolské vzdělávání klade důraz na přípravu žáků na budoucí kariéru a životní cestu, ať už se jedná o další studium na vysoké škole nebo vstup do pracovního života. (Jedlička, 2018, s 190-191)

Hlad'o (2015, s.32) popisuje, jaký vliv má rodinné prostředí a socioekonomické pozadí, včetně vzdělání, kvalifikací a prestiže zaměstnání rodičů, na rozhodování rodičů a žáků při výběru střední školy. Tyto faktory ovlivňují jak strategie rodičů, tak míru nezávislosti žáků při rozhodování o své budoucí vzdělávací a profesní cestě. Rovněž se odrazí v kvalitě a úrovni informací, které jsou předávány žákům a které formují jejich školní a pracovní plány.

V této fázi svého vzdělávání se žáci setkávají s širší škálou předmětů, které mohou zahrnovat jak odborné, tak obecně vzdělávací předměty. Vedle samotného studia je také kladen důraz na rozvoj praktických dovedností a kritického myšlení. Aktivita mimo výuku, jako jsou sporty, umělecké a volnočasové aktivity, hrají rovněž důležitou roli v rozvoji celkové osobnosti žáka. (Shulruf, B. 2010, s. 5-6)

Sociální stránka školního života, včetně vztahů s vrstevníky a učiteli, jsou v tomto období rovněž zásadní. Středoškoláci se učí pracovat v týmu, rozvíjet komunikační dovednosti a budovat vztahy, což jsou všechno dovednosti, které jsou důležité pro osobní i profesní život. Zároveň jsou vystaveni větší míře samostatnosti a zodpovědnosti, což přispívá k jejich osobnímu růstu a zralosti. (Vendel, 2008, s.18-20)

Kariérní orientace a poradenství jsou také důležitou součástí středoškolského vzdělávání. Žáci jsou povzbuzováni k zamyšlení nad svými budoucími kariérními cíli a jsou jim poskytovány informace a zdroje, které jim pomáhají v procesu rozhodování. Celkově vzato, období středoškolského vzdělávání je mimořádně důležité pro osobní a profesní rozvoj mladých lidí. Poskytuje jim nejen vzdělání, ale také rozvíjí klíčové dovednosti a hodnoty, které jsou nezbytné pro úspěch v dospělém životě. (Vendel, 2008, s.55-66)

2.1 Žák s PAS

Žák s poruchou autistického spektra (PAS) na střední škole čelí specifickým výzvám a potřebám, které vyžadují zvláštní pozornost a přizpůsobení školního prostředí. Tito studenti mohou mít odlišný způsob vnímání a zpracování informací, což může ovlivnit jejich učení

a sociální interakce. Efektivní vzdělávací strategie pro žáky s PAS proto klade důraz na strukturované učební prostředí, jasné komunikační techniky a individualizované učební plány. (Murray, J., 2015, s. 68-75)

Strukturované učení lze popsat jako komplexní pedagogickou metodu navrženou tak, aby vyhovovala jedinečným potřebám a způsobům učení lidí s poruchou autistického spektra. Je otázkou, zda je vždy možné upravit prostředí tak aby plně vyhovovalo potřebám žáka s PAS. Někdy pomohou malé změny, které nevyžadují mnoho úsilí, výrazně zlepšit podmínky pro žáky s PAS. V jiných případech může být potřeba zavést rozsáhlejší opatření, ale tyto nejsou spojeny s velkými materiálními náklady. Často se vyžaduje najít vyváženost mezi potřebnou podporou a přáním žáka. Pomůže strukturalizace prostoru jako například rozmístění nábytku, označením místností na jednotlivé pracovní oblasti, obrázkové pokyny a podobně. (Truckermann, 2014, s.6-7)

Součástí strukturalizace není jen úprava prostředí, ale i času. Základem pro správnou orientaci v čase je poskytnutí jasných informací o tom, co se kdy odehraje a jak dlouho to potrvá. Účelem opatření pro strukturalizaci času je zajistit, aby byly jednotlivé kroky, jejich průběh a doba trvání jasné a srozumitelné. Kdo dokáže určit, co bylo dokončeno a co následuje. (Truckermann 2014, s.15)

RICHMAN (2015, s.106) popisuje problematiku časové orientace, kdy je důležité vytvoření jasného časového plánu pro dítě dopředu. Děti a dospělí s autismem lépe zvládají situace, když vědí, co je čeká, než když musí čelit náhlým problémům. Děti s autismem, kterým dělá obtíže přechod mezi aktivitami, budou mít klidnější chování, pokud budou moci předem odhadnout, co následuje.

Hlavním prvkem pro úspěch žáků s PAS je úzká spolupráce mezi školou, rodiči a odborníky. Týmový přístup umožňuje vytvořit komplexní plán podpory, který zahrnuje speciální vzdělávací metody, terapeutické intervence a strategie pro rozvoj sociálních dovedností. Při tvorbě vstupní pedagogické diagnostiky je důležité opírat se o závěry a doporučení obsažené ve zprávě školského poradenského zařízení (ŠPP). Pokud pedagog, který vytváří individuální vzdělávací plán (IVP), již má osobní zkušenosti se žákem, může tyto své poznatky využít, případně je obohatit o informace z předchozích škol, které žák navštěvoval, nebo informace od zákonných zástupců žáka. (Čadilová, 2021, s.15)

Školy mohou také poskytovat další podporu prostřednictvím asistentů pedagogů, kteří mohou pracovat přímo s žáky a pomáhat jim v každodenních školních aktivitách. Většina žáků

s poruchami autistického spektra se vzdělává za přítomnosti asistenta pedagoga, nebo jiného pedagogického pracovníka ve třídě. Aktuální legislativa umožňuje rozšíření personální podpory v oblasti vzdělávání a možnost doplnit vzdělávací tým o další pracovníky, jako jsou školní psychologové a speciální pedagogové. (Čadilová, 2021, s.18)

Důležitá je také citlivost k individuálním potřebám žáka. Někteří žáci s PAS mohou potřebovat časté pauzy, specifické citlivé přístupy stimulace nebo alternativní komunikační metody. Flexibilita ve výukových metodách a hodnocení může pomoci studentům lépe se zapojit do vzdělávacího procesu. Způsoby hodnocení znalostí a dovedností by měly být pečlivě přizpůsobeny individuálním potřebám žáků, aby je mohli přijmout a aby prostřednictvím nich mohli prezentovat výkony, které umožní pedagogovi hodnotit jejich pokrok ve vzdělávání a osobním rozvoji. Je důležité využívat různé metody ověřování znalostí. (Čadilová, 2021, s.15)

V neposlední řadě je nutné vytvářet prostředí, které podporuje porozumění a inkluzi mezi všemi studenty. Vzdělávání vrstevníků s PAS a budování prostředí, které respektuje rozmanitost, je významné pro vytváření pozitivních sociálních interakcí a podporu celkového rozvoje žáků s PAS. (Campbell, 2016, s.82-84)

V celkovém kontextu vzdělávání žáků s PAS na střední škole je zásadní, aby školy, učitelé a rodiče spolupracovali na vytvoření podpůrného, inkluzivního a flexibilního vzdělávacího prostředí, které umožní těmto studentům rozvíjet své dovednosti a dosahovat svých vzdělávacích a osobních cílů. (Campbell, 2016, s. 85-86)

2.2 Porucha autistického spektra

Porucha autistického spektra (PAS) je komplexní neuro vývojové onemocnění, které ovlivňuje komunikaci, sociální interakce a chování jedince. Jedná se o spektrální poruchu, což znamená, že se její projevy a závažnost liší od jedince k jedinci. Lidé s PAS mohou mít obtíže s verbální a neverbální komunikací, mohou se obtížněji adaptovat na změny v rutíně a mít specifické, často opakované vzorce chování nebo zájmy. (Hosák, 2015, s.340-391) „*Spektrum představuje skupinu specifických odchylek ve vývoji, které se vyskytují u každého jedince s PAS v různé míře a intenzitě, mají s největší pravděpodobností rozdílnou příčinu a ovlivňují v různé míře fungování člověka v životě.*“ (Thorová, 2008, s.7)

Diagnóza PAS se často stanovuje v raném dětství, kdy jsou patrné první známky odlišného vývoje. Mezi tyto známky mohou patřit opožděný vývoj řeči, obtíže v interakci s vrstevníky, neobvyklé chování při hře nebo specifické zájmy. Významná je také senzorická citlivost, kdy lidé s PAS mohou být obzvláště citliví na určité zvuky, textury nebo světla.

(Dušek, 2010, s. 150-155) U některých dětí se autismus projevuje velmi závažně, přičemž příznaky mohou být viditelné už v raném batolecím věku a výjimečně i v kojeneckém období, což se označuje jako dětský autismus. U dalších dětí se příznaky objevují později a jsou obvykle mírnější, což může odpovídat atypickému autismu nebo Aspergerovu syndromu. (Šporclová, 2018, s. 7)

Přístupy k léčbě a podpoře se liší v závislosti na potřebách jedince. Terapie může zahrnovat behaviorální intervence, výukové strategie, terapii řeči a jazyka, pracovní terapii a podporu sociálních dovedností. Důležitý je také podpůrný přístup rodiny a vzdělávacího prostředí. (Müller, 2014, s.147-153)

V posledních letech došlo k lepšímu pochopení PAS a k rozvoji inkluzivnějších a individualizovanějších přístupů k vzdělávání a podpoře lidí s touto poruchou. Klíčem k úspěšné podpoře je pochopení a respektování individuálních potřeb a schopností každého jedince s PAS. (HelpGuide.org., 2023)

2.3 Charakteristika PAS

PAS je definována jako soubor stavů charakterizovaných významnými obtížemi v sociální komunikaci a sociální interakci napříč různými kontexty spolu s omezeními, opakujícími se vzorci chování, zájmů nebo aktivit. Tyto projevy se objevují již v raném dětství, obvykle před třetím rokem života, a vedou k významnému omezení nebo poškození běžného fungování. (Slowík, 2016, s. 150-152) Charakteristika poruchy autistického spektra (PAS) je komplexní a rozmanitá, což odráží její spektrální povahu. Tato porucha ovlivňuje neurologický vývoj a projevuje se v rozličných formách a intenzitách. Jedinci s PAS mohou vykazovat významné rozdíly v sociální interakci, komunikaci, chování a sensorickém vnímání. Poruchy autistického spektra se řadí k pervazivním poruchám, které jsou charakterizovány takzvanou autistickou triádou symptomů. Tyto zahrnují problémy s komunikací, omezené schopnosti navazování vztahů a obtíže ve vnímání okolního světa. Tyto potíže mohou vést k vnějššímu dojmu chorobné uzavřenosti. To je jeden z důvodů, proč se těmto poruchám říká „autismus“. (Slowík, 2016, s.150)

Sociální interakce a komunikace jsou často k důležitými oblastmi, ve kterých lidé s PAS projevují odlišnosti. Mohou mít potíže s rozpoznáváním sociálních signálů, udržováním očního kontaktu nebo s porozuměním neverbálním signálům. V komunikaci mohou být doslovní, mít obtíže s abstraktním myšlením nebo vykazovat opožděný vývoj řeči.

Komunikační schopnosti dětí s autismem se mohou značně lišit. Některé děti nemohou mluvit vůbec, zatímco jiné disponují rozsáhlou slovní zásobou a jsou schopné podrobně diskutovat o tématech, která je zajímají. Tyto děti často narážejí na obtíže jak ve chápání (receptivní aspekt komunikace), tak ve vyjadřování (expresivní aspekt). Mohou sice rozumět tomu, co se jim říká slovy, ale často jim uniká důležitý kontext neverbálních signálů. Dětem s PAS může být těžké plně pochopit, co jim ostatní sdělují, a mohou potřebovat více času na to, aby si ujasnily význam slov a správně zpracovaly dostávané informace a instrukce. Děti s autismem nejlépe komunikují v prostředí, které je podporuje a rozumí jim, kde se cítí bezpečně a pohodlně. Je důležité je učit efektivní sociální komunikaci, poskytovat jim efektivní podporu a motivaci v komunikaci. (Šporclová, 2018, s.30-33)

Chování lidí s PAS je často charakteristické opakujícími se vzorci a rutinami. Může docházet k opakovaným pohybům, jako je mávání rukama nebo kolébání, a mohou mít silně vyvinuté, specifické zájmy. Senzorická citlivost je také běžná, což zahrnuje zvýšenou nebo sníženou reakci na určité zvuky, textury nebo světla. (Hrdlička, 2018, s. 45-47)

Lidé s PAS často vykazují i výjimečné schopnosti v určitých oblastech, jako je matematika, hudba, umění nebo paměť. Je důležité si uvědomit, že každý jedinec s PAS je jedinečný a vyžaduje individuální přístup. Sociální interakce a komunikace mohou být pro lidi s PAS náročné. Chování často zahrnuje opakované vzorce a specifické zájmy. Senzorická citlivost může zahrnovat zvýšenou reaktivitu na určité vnější podněty. Ve světě vzdělání se často setkáváme s paradoxem: jedinci, kteří jsou výjimečně nadaní, mohou ve školním prostředí selhávat. Tento jev může být zvláště výrazný u osob z autistického spektra, u kterých se mohou projevat neobvyklé schopnosti ve specifických oblastech, jako je tvořivé myšlení, vědecké schopnosti či sociální nadání. Příklady z historie ukazují, že mnohé významné osobnosti, které měly možná rysy autistického spektra, se potýkaly s výzvami ve školním systému, který nebyl přizpůsoben jejich specifickým potřebám a talentům. (Švamberk, Šauerová, 2022, s.62)

V mladém věku se mohou u dětí objevit specifické reakce, jako je odmítání potravin konkrétní barvy nebo konzistence. Dítě může ignorovat lidské hlasy a okolní zvuky nebo naopak může na běžné zvuky reagovat úzkostlivě. Také může vykazovat citlivost vůči některým druhům textilií. Individuální rozdíly jsou podstatné, každý jedinec s PAS je unikátní. (Richman, 2015, s.9)

2.4 Příčina PAS

Přesné příčiny PAS nejsou plně pochopeny, ale je známo, že se jedná o vývojovou poruchu s genetickými kořeny. Výzkum naznačuje, že k autismu může přispět kombinace genetických predispozic a environmentálních faktorů. Mezi tyto faktory patří věk rodičů, komplikace během těhotenství nebo porodu a expozice určitým environmentálním toxickým látkám. Genetická složka PAS je komplexní a zahrnuje mnoho různých genů. Příčiny poruchy autistického spektra (PAS) jsou předmětem intenzivního výzkumu a diskusí ve vědecké komunitě. Jedná se o velmi komplexní a multifaktoriální onemocnění, což znamená, že za jeho vznikem stojí kombinace genetických a environmentálních faktorů. (Lyons-Weiler, J., 2016, s.93-94)

Genetické faktory hrají důležitou roli. Vědci identifikovali řadu genů, které mohou být spojeny s PAS. Tyto geny ovlivňují různé aspekty neurologického vývoje, včetně vývoje mozku a neuronálních spojení. Studie na dvojčatech a rodinné studie rovněž naznačují, že genetika je významným faktorem v riziku vývoje PAS. (Vyšhlíd, 2018, s. 142-167)

Environmentální faktory jejich specifický vliv a mechanismy jsou méně jasné. Mezi možné faktory patří věk rodičů při početí, komplikace během těhotenství a porodu, vystavení určitým environmentálním toxickým látkám a infekcím během těhotenství. Je důležité poznamenat, že žádný z těchto faktorů sám o sobě nezpůsobuje PAS, ale může zvyšovat riziko ve spojení s genetickými predispozicemi. (Feinstein, L., et al., 2021, s.137-139)

Je také důležité uvědomit si, že mnoho běžně rozšířených mýtů o příčinách PAS, jako je očkování, bylo vědecky vyvráceno. Současné vědecké poznatky ukazují, že očkování není příčinou PAS.

ŠPORCLOVÁ (2018) uvádí, že v devadesáti procentech případů se vyskytuje polygenetická dědičnost, což znamená menší odchylky v několika genech.

Genetické faktory hrají významnou roli ve vývoji poruchy autistického spektra (PAS), neboť různé geny ovlivňující neurologický vývoj jsou s touto poruchou spojeny. Vedle genetických příčin se významně uplatňují také environmentální faktory, jako je věk rodičů při početí, komplikace během těhotenství, expozice toxickým látkám a infekcím. Kombinace těchto genetických a environmentálních faktorů pak vede k vzájemné interakci, která může zvyšovat riziko vzniku PAS. Současně je důležité vyvrátit některé běžné mýty, zejména ten, že očkování může být příčinou PAS, což vědecké studie opakovaně vyvracejí. (Šebková, 2023, s.579-582)

„Běžná genetická vyšetření bývají u dětí s PAS často s negativním výsledkem a příčina obtíží není odhalena. Autismus je potřeba zkoumat komplexně a při zjišťování příčin a rizikových faktorů je nezbytné hledat nejen dědičné faktory, ale zahrnout také vlivy prostředí, epigenetické faktory a zaměřit se na možnosti jejich vzájemného ovlivňování.“
(Šporclová,2018, s.11)

2.5 Léčba PAS

Léčba poruchy autistického spektra (PAS) je zaměřena především na zmírnění symptomů a podporu rozvoje a vzdělávání postižených jedinců. Vzhledem k tomu, že PAS je spektrální porucha s různými projevy, je důležité, aby léčebné přístupy byly individualizované a přizpůsobené specifickým potřebám každého jednotlivce. Diskuse o tom, zda je možné autismus léčit, se stávají stále běžnějšími. Obecně se autismus nechápe jako léčitelné onemocnění, ale jako celoživotní stav. Současná léčba a terapie se proto soustředí na zmírnění symptomů autismu a souvisejících problémů s cílem zlepšit životní podmínky osob s PAS a jejich rodin. (Šporclová,2018, s.38)

Možnosti účinné léčby poruchy autistického spektra (PAS) jsou omezené, neboť neexistují léky přímo určené k léčbě autismu. Používají se psychofarmaka pro řešení sekundárních problémů, například antidepresiva pro úzkost a antipsychotika pro závažné behaviorální obtíže. K podpoře sociální interakce a komunikace se využívají speciální terapeutické a vzdělávací metody. Aplikovaná behaviorální analýza (ABA) napomáhá rozpoznávat příčiny určitých chování a prostřednictvím postupných kroků a pozitivního posilování měnit nežádoucí vzorce chování. Strukturované učení, které je specificky vyvinuté pro potřeby lidí s autismem, pomáhá trénovat sociální dovednosti a nezávislost. (Pasz, 2020, s.68)

Terapeutické přístupy mohou zahrnovat behaviorální intervence, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálních dovedností, komunikačních schopností a redukci problematického chování. Aplikovaná behaviorální analýza (ABA) je jednou z nejčastěji používaných metod pro děti s PAS. Další terapie zahrnují výuku sociálních dovedností, terapii řeči a jazyka, pracovní terapii a senzoryckou integraci. V některých případech je předepisovaná farmakologická léčba. (Strunecká, 2019, s 48-55)

„V ČR nebylo a stále není běžné předepisovat psychofarmaka dětem školního věku v takovém rozsahu, jako je tomu v USA. Avšak zvyšující se počet dětí s autismem a snaha o jejich integraci do systému předškolního a zejména školního vzdělávání vyvolávají tlak rodičů

i pečovateli na psychiatri, aby dětem předepsali léky „na zklidnění“, „na spaní“, „proti výbuchům vzteku nebo proti agresivitě“ (Strunecká, 2019, s.48)

Je důležité si uvědomit, že léčba PAS nezahrnuje farmakologickou léčbu zaměřenou na "vyléčení" poruchy, ale může zahrnovat léky pro řízení specifických symptomů, jako jsou úzkost, hyperaktivita nebo poruchy spánku. Vzdělávací strategie, které se zaměřují na individuální potřeby žáka, jsou také důležité. To může zahrnovat individuálně přizpůsobené vzdělávací plány, speciální výukové pomůcky a podporu ve třídě. (Leifer, 2004, s.881-883)

Farmakologická léčba se zaměřuje na řízení specifických symptomů, které mohou zahrnovat úzkost, hyperaktivitu nebo poruchy spánku. Například běžně předepisované léky pro řízení těchto symptomů zahrnují antipsychotika nebo léky na ADHD. (Volkmar, 2014, s.469)

Rodinná podpora a poradenství jsou důležité pro poskytování informací, zdrojů a emocionální podpory rodinám dětí s PAS. V neposlední řadě je důležité také podporovat rozvoj samostatnosti a životních dovedností jednotlivců s PAS, aby mohli vést co nejplnější a nej nezávislejší život. Celkově je přístup k léčbě PAS multidisciplinární a vyžaduje spolupráci mezi zdravotnickými odborníky, vzdělávacími institucemi a rodinami. Cílem je poskytnout podporu, která umožní jednotlivcům s PAS dosáhnout svého plného potenciálu. (Thorová, 2016, s.390-391)

Rodinná podpora a poradenství jsou důležité v léčbě a podpoře dětí s poruchou autistického spektra (PAS). Rodiny často čelí překážkám, které přesahují běžné výchovné situace, a proto je důležité, aby měly přístup k relevantním informacím, zdrojům a emocionální podpoře. Tyto služby nejenže pomáhají rodinám lépe porozumět potřebám svých dětí, ale také poskytují návod, jak efektivně reagovat na různé situace, které mohou vzniknout. (Hollander, 2018, s. 50-59)

Shrnutí

Vzhledem k tomu, že tito žáci mohou mít odlišný způsob vnímání a zpracování informací, je nutné, aby školní prostředí bylo dostatečně flexibilní a strukturované, aby podporovalo jejich učení a sociální interakce. Efektivní vzdělávací strategie by měly zahrnovat jasné komunikační techniky, individualizované učební plány a speciálně navržené výukové pomůcky. Kromě toho, drobné úpravy ve školním prostředí, jako jsou změny v rozmístění nábytku nebo vizuální podpory, mohou významně zlepšit každodenní školní zkušenost pro žáky s PAS.

Význam má také strukturalizace času, která žákům poskytuje jasný a předvídatelný plán dne, pomáhá jim orientovat se v čase a připravuje je na změny a různé aktivity během dne. Tyto metody nejen že podporují akademický rozvoj, ale také napomáhají rozvoji životních dovedností a sebeřízení, které jsou pro žáky s PAS stejně důležité.

Pro úspěch žáků s PAS je rozhodující úzká spolupráce mezi školou, rodiči a odborníky, kde týmový přístup umožňuje vytvořit komplexní plán podpory. Taková spolupráce zahrnuje pravidelnou komunikaci o potřebách a pokrocích žáků, sdílení efektivních strategií a průběžné hodnocení vzdělávacího plánu.

Na základě všech těchto hledisek je jasné, že vzdělávání žáků s PAS vyžaduje nejen značné úsilí, ale také hluboké porozumění a respekt k jejich jedinečným potřebám. Vytváření inkluzivního a podporujícího prostředí, které umožňuje žákům s PAS rozvíjet své schopnosti a dosahovat osobních cílů, je základem pro jejich úspěch ve škole i v životě.

3 Diagnostika

Diagnostika poruch autistického spektra (PAS) je komplexní a multidisciplinární proces, který je nezbytný pro pochopení a určení potřeb jedince. Tento proces začíná, když rodiče, učitelé nebo zdravotničtí pracovníci poprvé zaznamenají známky, které mohou být spojeny s PAS, jako jsou problémy s komunikací, sociální interakcí nebo opakující se chování. (Kulišťák, 2017, s.150)

Rodiče často poprvé zaznamenají znepokojivé znaky, jako je zpožděný vývoj řeči, nedostatek zájmu o sociální interakce nebo neobvyklé vzorce chování. Tato pozorování jsou zásadní pro další hodnocení. Podrobný rozhovor s rodinou je prvním krokem v diagnostickém procesu. Tento rozhovor zahrnuje diskusi o vývojové historii dítěte, včetně milníků vývoje, rodinné historie a současného chování dítěte. Lékaři a další odborníci se snaží získat co nejúplnější obraz o dítěti. (Hollander et. all, 2022, s. 305-328)

Dalším krokem je přímá interakce a pozorování dítěte. To může zahrnovat hraní se dítětem nebo sledování jeho interakce s ostatními, což umožňuje odborníkům pozorovat komunikační schopnosti, sociální interakce a chování dítěte. Hodnocení pomocí standardizovaných diagnostických nástrojů je dalším důležitým prvkem. Tyto testy a škály poskytují strukturovaný způsob měření specifických charakteristik a chování spojených s PAS. Některé z těchto nástrojů zahrnují Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS) a Autism Diagnostic Interview-Revised (ADI-R). (Hollander et. all, s.438-489)

Zdravotní vyšetření je také důležité k vyloučení jiných možných příčin pozorovaného chování. To může zahrnovat neurologické vyšetření, genetické testy nebo testy sluchu, aby se vyloučily jiné onemocnění nebo poruchy, které by mohly vykazovat podobné příznaky.

Diagnóza PAS je obvykle proces, který zahrnuje tým odborníků, včetně pediatrů, neurologů, psychologů, logopedů a pracovníků ve speciálním vzdělávání a psychiatrů. Tento týmový přístup zajišťuje, že každý rys vývoje dítěte je pečlivě zvážen. Diagnóza může být určena nejdříve po dosažení věku dvou let a nejpozději do šesti let. Pro diagnostiku poruch autistického spektra (PAS) je obvykle nezbytná přítomnost tří klinických symptomů, známých jako triáda. (Strunecká, 2016, s.41)

Triáda:

Poruchy v sociálních interakcích

Poruchy v komunikaci a hrách

Omezené, stereotypní chování a zájmy

Výsledkem je komplexní plán léčby a podpory, který je přizpůsoben individuálním potřebám dítěte. Důležité je, že diagnostika PAS není jednorázovým aktem, ale kontinuálním procesem, který zahrnuje pravidelné hodnocení a aktualizace plánu péče podle vývoje a potřeb dítěte. Tento proces umožňuje dětem s PAS dosáhnout svého plného potenciálu a zlepšit kvalitu jejich života. (Straussová, 2011, s. 38)

Několik ověřených testů, které jsou přístupné rodičům online, lze využít pro různé věkové kategorie dětí. Pro batolata ve věku 1-3 roky je vhodný test M-CHAT, zatímco test CARS je navržen pro děti starší dvou let. Pro předškolní děti a starší jsou doporučovány a dostupné dotazníkové testy ATEC. (Strunecká, 2016, s.17)

3.1 Kategorie autismu

Poruchy autistického spektra (PAS) se dělí do několika kategorií, které reflektují různé úrovně a projevy tohoto spektra. Tyto kategorie jsou definovány podle DSM-5 (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch, 5. vydání), který je standardním klasifikačním systémem pro duševní poruchy. (Hosák, 2015, s.341)

Autismus se dříve dělil do několika různých diagnóz, včetně autistické poruchy, Aspergerova syndromu a pervazivních vývojových poruch nejasného charakteru (PDD-NOS). DSM-5 však tyto kategorie sloučil do jediné diagnózy PAS s různými úrovněmi závažnosti. (Hosák, 2015, s.341)

Autismus je komplexní a rozmanitý neurovývojový stav, který se může projevovat různými způsoby. V minulosti byly pro autismus používány různé kategorie, ale dnes se v klinické praxi spíše používá kontinuum se spektrem různých charakteristik a intenzity. Následující kategorie byly běžně používány před aktualizací diagnostických kritérií v DSM-5 (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch, 5. vydání):

Aspergerův syndrom (AS)

Aspergerův syndrom je termín, který byl v minulosti používán k popisu jedné z forem poruch autistického spektra (PAS). Jedinci s Aspergerovým syndromem typicky vykazují normální až nadprůměrnou inteligenci, mají dobře rozvinuté verbální dovednosti, ale často čelili výzvám v oblasti sociální interakce a mají omezené nebo opakující se vzorce chování a zájmů. (Thorová, 2016, s.188-193)

Celková úroveň inteligence jedinců s Aspergerovým syndromem se může pohybovat od nadprůměrné přes průměrnou až po podprůměrnou, někdy se mohou objevit i známky geniality. Jejich gesta, mimika, způsob mluvy a chůze mohou někdy působit neobvykle. Osoby s tímto syndromem často zažívají stavy úzkosti a depresí. Mají sklony k podceňování sebe sama a k emoční nestálosti, což může vést k problémům v chování, včetně agresivity, destruktivního jednání a sebepoškozování. (Thorová, 2016, s.14)

Jedinci mají obtíže v sociálním chování, které zahrnují problémy s navazováním a udržováním vztahů, často spojené s neschopností porozumět sociálním signálům a neverbální komunikaci. Co se týče komunikačních dovedností, ačkoliv jsou verbální schopnosti často dobře rozvinuté, vyskytují se problémy s neverbální komunikací a tendencí k doslovnému vnímání řeči. Vysoce specifické, intenzivní zájmy nebo opakující se chování jsou také běžné, přičemž tyto zájmy mohly být velmi úzké a intenzivně pronásledované. Mnoho jedinců s Aspergerovým syndromem vykazuje zvýšenou nebo sníženou sensorickou citlivost na určité podněty, jako jsou zvuky, dotyky nebo světla. (Hosák, 2015, s.341-347)

V roce 2013, s uvedením DSM-5, byl Aspergerův syndrom sjednocen do širší kategorie poruch autistického spektra. Toto sjednocení bylo provedeno proto, aby se zdůraznila kontinuita a spektrální povaha autismu. Nyní jsou jedinci, kteří by dříve mohli být diagnostikováni s Aspergerovým syndromem, diagnostikováni jako mající poruchu autistického spektra, s uznáním, že autismus se projevuje různě u různých lidí a že jedinci na tomto spektru mohou mít různé úrovně potřeb a schopností. (Hosák, 2015, s.348)

Pervazivní vývojové poruchy – NES (neurčené) byl termín používaný v minulosti pro popis osob, které vykazovaly některé, ale ne všechny charakteristiky autistického spektra nebo jiných vývojových poruch. Tento termín se objevoval v dřívějších verzích diagnostických manuálů, jako je DSM-IV (Diagnostický a statistický manuál duševních poruch, čtvrté vydání). "NES" znamená "neurčené", což znamenalo, že konkrétní symptomy neodpovídaly přesně žádné specifické diagnóze v rámci pervazivních vývojových poruch. termín "pervazivní"

odkazuje na vše pronikající povahu, což znamená, že základní problémy spojené s autismem se projevují ve více oblastech života. Tyto obtíže zasahují do osobního a rodinného života, sociálních interakcí, vzdělávání a profesní kariéry. (Thorová 2008, s.55) I když tyto děti nevykazují charakteristické rysy běžné u dětí s poruchami autistického spektra (PAS), jejich vývoj se liší od běžného vzorce. Tento stav je známý jako tzv. šedá zóna poruch autistického spektra. (Thorová, 2008, s.15)

Sociální a komunikační obtíže jsou podobné těm u autismu, avšak mohou být méně výrazné nebo se liší jiným způsobem. Omezené a opakující se vzorce chování mohou být přítomné, ale nejsou tak rozsáhlé nebo intenzivní jako u autismu. Také jsou pozorovány poruchy v rozvoji, které se projevují mírným nebo specifickým zpožděním ve vývoji řeči, motoriky nebo jiných dovedností. (Hosák, 2015, s.341-49)

Pervazivní vývojové poruchy – NES byly jakýmsi "záchytným košem" pro ty případy, kde symptomy nebyly dostatečně výrazné nebo specifické pro plnou diagnózu autismu, Aspergerova syndromu, Rettova syndromu, dětské dezintegrační poruchy nebo jiné specifické vývojové poruchy. S příchodem DSM-5 byly všechny tyto různé diagnózy sjednoceny pod jednu kategorii – poruchu autistického spektra (PAS). Tento krok byl učiněn s cílem lépe odrážet rozmanitost a spektrální povahu autismu a souvisejících poruch. Díky tomu je nyní rozpoznávání a léčba individuálních potřeb lidí s PAS efektivnější a přesnější. (Šnýdrová, 2008, s. 348)

Dětská dezintegrační porucha, známá také jako Hellerův syndrom, je vzácná a závažná forma poruch autistického spektra. Tato porucha se vyznačuje nápadnou ztrátou již získaných dovedností a vývojem autistických chování a symptomů po období normálního vývoje. Obvykle se objevuje u dětí ve věku 2 až 4 let, po kterém následuje výrazná regrese v několika oblastech. Začíná se projevovat chování, které je více či méně typické pro dětský autismus. Regrese je zvláště viditelná v oblasti řeči a sebeobsluhy. Často bývá sociální chování lepší, než jak je obvyklé u autismu, ale to nemusí být vždy pravidlem. Oproti autismu je dezintegrační porucha méně běžná. (Thorová, 2008, s.13)

Charakteristiky dětské dezintegrační poruchy zahrnují

Děti s touto poruchou zažívají normální vývoj motorických, sociálních a jazykových dovedností až do věku 2 až 4 let. Poté dochází k náhlé a výrazné ztrátě dovedností v několika oblastech, jako jsou řeč, sociální schopnosti, hra, motorické dovednosti a kontrola močení a stolice. Po ztrátě dovedností se objevují typická chování a symptomy spojené s autismem,

včetně opakujících se chování, sociální izolace, problémů s komunikací a někdy i záchvaty. Na rozdíl od jiných forem autistického spektra, které se obvykle identifikují v raném dětství a mají stabilnější průběh, dětská dezintegrační porucha zahrnuje prudkou a progresivní ztrátu dovedností. (Šnýdrová, 2008, s. 132)

Diagnostika je složitá kvůli vzácnosti poruchy a podobnosti s autismem a jinými vývojovými poruchami. Léčba se zaměřuje na podporu ztracených dovedností a řízení symptomatických chování. S příchodem DSM-5 byla dětská dezintegrační porucha začleněna do širší kategorie poruch autistického spektra. Toto sjednocení reflektuje rostoucí porozumění tomu, že autismus a související poruchy se vyskytují na spektru s širokým rozsahem projevů a intenzity. (Šnýdrová, 2008, s. 132-134)

Rettův syndrom je vzácné genetické onemocnění, které postihuje převážně dívky a má vliv na vývoj jejich mozku. Tento stav je typicky způsoben mutací na X chromozomu, přesněji v genu MECP2. Projevy Rettova syndromu nastávají po fázi, která na první pohled vypadá jako normální vývoj během prvního roku života, následované regresí, kdy dítě postupně přichází o dříve nabitě schopnosti. (Lindberg, 2010, s. 25) Rettův syndrom byl dříve považován za součást spektra autistických poruch, ale nyní je obecně rozpoznáván jako samostatný neurologický stav kvůli svým jedinečným příznakům a genetickému základu. Léčba se soustředí na zvládnutí symptomů, podporu vývoje dovedností a zlepšení kvality života. (Lindberg, 2006, s.150)

Rettův syndrom je závažné neurovývojové onemocnění, které primárně ovlivňuje dívky a projevuje se po období zdánlivě normálního vývoje v prvních 6 až 18 měsících života. Po této počáteční fázi dochází u postižených dětí k regresí, během které ztrácí již získané motorické a řečové dovednosti. Tento syndrom vede k zásadním změnám v schopnosti dětí chodit, používat ruce a komunikovat. Typickým projevem Rettova syndromu jsou stereotypní pohyby rukou, jako je tření nebo máchání rukama. Tyto pohyby jsou často prvním zřetelným znakem onemocnění, který může upozornit rodiče a lékaře na možný problém. (Thorová, 2016, s. 214-220)

I když se schopnosti sociální interakce u některých dětí s Rettovým syndromem mohou časem zlepšovat, většina z nich má významné obtíže v komunikaci a sociálních interakcích. Tyto komplikace mohou výrazně ovlivnit schopnost dětí navazovat kontakty a udržovat vztahy s ostatními. Kromě neurologických a komunikačních obtíží čelí děti s Rettovým syndromem i řadě dalších zdravotních problémů. Patří mezi ně respirační potíže, epilepsie, problémy

s krmením, skolióza a obecná slabost kostí. Tyto doprovodné zdravotní problémy vyžadují komplexní lékařský přístup a neustálou péči. (Thorová, 216, s. 2014-220)

Rettův syndrom představuje významnou překážku jak pro postižené děti, tak pro jejich rodiny. Odborná péče a podpora jsou klíčové pro zvládnání tohoto onemocnění a zajištění co nejlepší kvality života pro tyto děti. Navzdory obtížím spojeným s tímto syndromem je důležité hledat způsoby, jak podporovat rozvoj a zapojení dětí s Rettovým syndromem do běžných aktivit a společnosti. Je to celoživotní stav, který vyžaduje komplexní péči a podporu. I když se délka života může lišit, mnoho jedinců s Rettovým syndromem žije do středního nebo dokonce pozdního věku. Dříve byl považován za součást spektra autistických poruch, ale nyní je obecně uváděn jako samostatný neurologický stav kvůli svým jedinečným příznakům a genetickému základu. Léčba se soustředí na zvládnání symptomů, podporu vývoje dovedností a zlepšení kvality života. (Thorová, 216, s. 214-220)

Dětský autismus je neurovývojová porucha charakterizovaná významnými obtížemi v sociální interakci a komunikaci a stereotypními vzorci chování a zájmů. Závažnost se liší od mírných forem, kde jsou symptomy lehčí, až po těžké případy s mnoha vážnými symptomy. (Thorová 2016, s. 179). Příznaky se obvykle objevují v raném dětství a mají široké spektrum závažnosti, od mírných až po těžké.

Léčba je zaměřena na podporu rozvoje dovedností a zlepšování kvality života, obvykle s pomocí terapií zaměřených na chování a komunikaci. Problematické chování různé intenzity je často spojeno s autismem. Závažnost poruchy se může lišit, přičemž sahá od mírných forem s několika málo mírnými symptomy až po těžké případy s mnoha závažnými symptomy. Pro diagnostiku je nezbytné, aby se problémy vyskytovaly v každé složce diagnostické triády. Je charakteristické, že symptomy se mohou výrazně lišit. (Thorová, 2016, s. 179)

3.2 Kategorie PAS

Jedinci s **lehkým autismem** (nízko funkční autismus) vykazují méně výrazné poruchy sociální interakce a komunikace. Mohou mít problémy s pochopením sociálních nuancí, jako je čtení neverbálních signálů nebo udržování rozhovoru, ale obecně si dokážou osvojit základní komunikační dovednosti. Opakující se vzorce chování mohou zahrnovat specifické zájmy nebo rituály, ale tyto nejsou obvykle tak omezující jako u těžších forem autismu. (Thorová 2008) popisuje projevy lidí s nízko funkčním autismem. Osoby s nízko funkčním autismem jsou obvykle velmi introvertní a mají omezenou nebo žádnou schopnost tvořit sociální vztahy.

Nemluví, ale mohou vydávat zvuky nebo občas používat jednotlivá slova. Pokud je přítomna řeč, projevuje se často echolálií, to je opakování toho, co slyšeli. (Thorová, 2008, s.10)

Jedinci se **středně těžkým autismem** (autismus středně funkční) často vykazují výraznější obtíže v sociální interakci a komunikaci. Mohou mít potíže s udržováním rozhovoru, chápáním neverbálních signálů nebo s navazováním a udržováním vztahů. Tyto obtíže mohou vést k omezené schopnosti zapojit se do sociálních situací a mohou ztěžovat vytváření a udržování přátelství.

V každodenním životě mohou potřebovat větší podporu, včetně pomoci s organizací, plánováním a vykonáváním každodenních úkolů. „*Běžným pokynům rozumí, občas ale reagují nepřiměřeně. V řeči se objevují četné zvláštnosti, jako je například změna zájmen, slovní salát, echolálie, ulpívání. Rozumové schopnosti leží v pásmu lehké až středně těžké mentální retardace, typický je nerovnoměrný profil schopností.*“ (Thorová, 2008, s.10) Vyžadují podporu ve školním prostředí, jako jsou individuálně upravené výukové plány nebo asistence ve třídě. Terapeutické intervence, včetně pracovní terapie, terapie řeči a jazyka nebo behaviorální terapie, jsou důležité pro rozvoj dovedností a zlepšení kvality života.

Autismus vysokofunkční je termín, který se někdy používá pro popis lidí s autismem, kteří mají normální až nadprůměrnou inteligenci a jsou schopni v mnoha aspektech samostatně fungovat. Dítě obecně dobře reaguje na mluvené slovo a dodržuje většinu instrukcí. V jeho řečovém projevu se však objevuje nevhodnost v konverzaci a opakované zaměření na specifická témata. Tyto děti často nevykazují zájem o hry a soutěže ve skupině. (Thorová, 2008, s.10)

THOROVÁ (2008, s.63-118) popisuje charakteristické projevy mezi které patří kognitivní schopnosti, sociální interakce a komunikace, zvláštní zájmy a chování, senzorická citlivost, adaptace a funkčnost a emocionální vnímavost. Jedinci obvykle vykazují normální až nadprůměrnou inteligenci. Často mají velmi dobře rozvinuté verbální schopnosti, což jim umožňuje efektivně komunikovat a jasně se vyjadřovat. Přestože mohou být verbálně zdatní, mnozí mají potíže v sociálních situacích, zejména při vytváření a udržování vztahů. Tyto sociální překážky mohou souviset s nedostatečným porozuměním nepsaným sociálním pravidlům nebo s obtížemi v neverbální komunikaci. Někteří jedinci projevují hluboký zájem o specifické oblasti nebo témata, to může vést k rozvoji expertních znalostí. Tento intenzivní zájem může být doprovázen rutinami a opakujícím se chováním, které může být vnímáno jako rituály. Existuje zvýšená nebo snížená citlivost na senzorické podněty, jako jsou zvuky, světlo, dotek nebo chuť. Tato citlivost může výrazně ovlivnit každodenní zkušenosti a pohodlí jedince.

Mnoho jedinců s vysokofunkčním autismem dokáže úspěšně navigovat v běžném životě, včetně školního vzdělávání, práce a samostatného bydlení. Jejich schopnost adaptace jim umožňuje dosahovat cílů a plnit své potenciály. Emoce mohou být pro tyto jedince složitou oblastí. Často zaznamenávají potíže s porozuměním a vyjadřováním vlastních emocí a s empatií k emocím druhých. Emocionální vnímavost vyžaduje zvýšenou pozornost a podporu, aby mohli tyto jedinci plně prosperovat ve svém sociálním a emocionálním životě.

3.3 Základní principy práce s dítětem s PAS

Práce s dítětem s poruchou autistického spektra (PAS) vyžaduje přístup, který je pečlivě přizpůsobený jedinečným potřebám a schopnostem každého dítěte. Základní principy zahrnují individualizaci, což znamená, že strategie a metody se musí přizpůsobovat specifickým silným stránkám, a zájmům každého dítěte. (Thorová, 2008, s.374-376)

Strukturované prostředí pomáhá dětem s PAS lépe se orientovat a snižuje úzkost způsobenou nejistotou. To zahrnuje jasně definované rutiny, předvídatelné denní plány a organizované prostředí, které minimalizuje sensorické přetížení. Často se také uvádí, že strukturované učení zahrnuje vytváření denních plánů pomocí obrázkových karet, poskytování strukturovaných úkolů a rozkládání běžných činností do procesních schémat sestavených z jednotlivých kroků. Důležitou součástí strukturovaného učení je také jasné rozdělení prostoru na jednotlivé označené části, vytváření (oddělených) individuálních pracovních míst, používání komunikačních tabulí a systém „přihrádek“ pro ukládání použitého materiálu. (Truckenmann, 2014, s.8)

Konzistentnost ve vzdělávání a přístupu k chování je dalším klíčovým prvkem. Jednotnost ve způsobu komunikace, pravidlech a očekáváních pomáhá dětem s PAS lépe porozumět a přizpůsobit se světu kolem nich. Vizuelní podpora a komunikační strategie jsou důležité, protože mnoho dětí s PAS lépe reaguje na vizuelní informace. Použití vizuelních plánů, obrázkových systémů nebo grafů může usnadnit komunikaci a pochopení. Každé dítě s PAS je jedinečné, s vlastními silnými stránkami, výzvami a zájmy. Je důležité přizpůsobit výchovné a vzdělávací strategie individuálním potřebám dítěte. (Truckenmann, 2014, s.25-40)

Dětem s PAS často prospívají ve strukturovaném prostředí, kde jsou jasné a předvídatelné rutiny. Strukturované aktivity a prostředí pomáhají snižovat úzkost a podporují učení. Stabilní a důsledný přístup ve vzdělávání a chování je nezbytný. Jednotnost v pravidlech, očekáváních a rutinách pomáhá dítěti lépe porozumět světu kolem sebe. Mnoho dětí s PAS lépe reaguje na vizuelní podněty než na verbální pokyny. Využití vizuelních podpor, jako jsou

obrázky, plány nebo grafy, může být velmi účinné. Zapojení rodiny je důležité pro podporu dítěte. Rodiče a sourozenci jsou nepostradatelní v rozvoji a podpoře dítěte. (Kalina, 2008, s. 18-42)

Pomůcky a technologie využívané nejen ve školním prostředí jsou důležité při podpoře komunikace a učení autistických dětí. Tyto nástroje nejenže umožňují efektivnější komunikaci, ale také zvyšují celkovou kvalitu vzdělávacího procesu pro děti, jejich rodiče a učitele. Některé často používané pomůcky jsou např. PECS (Picture Exchange Communication System): Systém pro výměnu obrázků, který umožňuje neverbálním dětem komunikovat pomocí obrázků. Tablety a komunikační aplikace: Zařízení jako iPady s aplikacemi, které podporují komunikaci, jako je Proloquo2Go. Fidget hračky: Malé hračky nebo objekty, které děti mohou manipulovat, pomáhají regulovat sensorické potřeby. Sluchátka pro tlumení hluku: Pomáhají snižovat sensorické přetížení v hlučných prostředích. Vizualní plány: Plány nebo grafy, které vizuálně zobrazují rutiny nebo rozvrh dne. Přizpůsobené učební materiály: Speciálně navržené učební pomůcky, které odpovídají individuálním vzdělávacím potřebám dítěte. Sensorické místnosti nebo koutky: Speciálně navržené prostory, které umožňují dětem bezpečně prozkoumávat a regulovat své sensorické potřeby. Přizpůsobený nábytek: Například křesla s houpacím mechanismem nebo míčkové židle, které pomáhají dětem soustředit se a uklidnit se. (Shore, 2003, s 142-165)

Pomůcky speciálně navržené pro děti s poruchami autistického spektra (PAS) jsou nebytným prvkem ve zlepšování jejich schopnosti komunikovat, učit se a regulovat své sensorické vnímání. Tyto nástroje jsou vyvinuty s ohledem na specifické potřeby a překážky, kterým tyto děti čelí, a poskytují jim nezbytnou podporu pro efektivnější a plynulejší komunikaci. Pomocí těchto pomůcek mohou děti s PAS lépe formulovat své myšlenky a pocity, což je podstatně usnadňuje interakci s okolím a integraci do společenského života. Dále tyto nástroje podporují učení tím, že adaptují vzdělávací materiály a metody na míru jejich individuálním schopnostem a způsobům zpracování informací. (Shore, 2003, s 142-165)

Sensorická regulace je další důležitou oblastí, kde tyto pomůcky pomáhají. Děti s PAS často zaznamenávají sensorickou přecitlivělost nebo nedostatečnou sensorickou stimulaci. Pomůcky jako jsou sensorické hračky, zvukově izolovaná sluchátka, nebo speciální oblečení, mohou pomoci regulovat vnější podněty a udržet děti v pohodlí a klidu. Výsledkem používání těchto specializovaných pomůcek je, že děti s PAS mohou dosáhnout významně lepší kvality života. Mohou lépe rozvíjet své schopnosti, efektivněji se zapojovat do společnosti a maximálně

využít svůj potenciál. Tato podpora jim tak umožňuje nejen lépe zvládat svůj každodenní život, ale také se cítit sebejistější a spokojenější. (Shore, 2003, s 142-165)

Shrnutí

Diagnostika začíná při prvních pozorovaných známkách PAS, jako jsou problémy s komunikací, sociální interakcí nebo opakující se chování. Rodiče často jako první zaznamenají znepokojivé znaky, jako je zpožděný vývoj řeči nebo nezáměr o sociální interakce. Diagnostický proces zahrnuje podrobný rozhovor s rodinou, přímou interakci a pozorování dítěte, a také hodnocení pomocí standardizovaných diagnostických nástrojů.

Porucha autistického spektra (PAS) představuje pro rodiče značné obtíže v mnoha ohledech. Rodiče často čelí intenzivnímu stresu a úzkosti při zvládání každodenních situací, které jsou pro dítě s PAS náročné. Může být obtížné přijmout a vyrovnat se s diagnózou PAS a se skutečností, že dítě bude mít celoživotní potřeby. Mohou se cítit izolovaní, protože okolí často nerozumí specifickým potřebám a chování jejich dítěte. Děti s PAS často vyžadují intenzivní péči, která zahrnuje pravidelné terapie, speciální vzdělávání a neustálý dohled. Komunikační problémy mohou ztížit porozumění tomu, co dítě potřebuje nebo co ho trápí, rodiče často musí vysvětlovat chování svého dítěte ostatním lidem, a to je vyčerpávající. Děti s PAS mohou mít další zdravotní problémy, jako jsou epilepsie, zažívací problémy nebo poruchy spánku, které zvyšují náročnost péče.

Celkově je péče o dítě s PAS pro rodiče mimořádně náročná a vyžaduje nejen fyzickou, ale i emocionální odolnost.

4 Začlenění žáka s PAS do třídního kolektivu na SŠ

Práva dětí s postižením jsou chráněna zejména prostřednictvím Úmluvy o právech dítěte. Tento mezinárodně uznávaný dokument zdůrazňuje princip nediskriminace a zajišťuje, že děti s postižením mají stejná práva jako všechny ostatní děti. Úmluva podporuje rovný přístup ke vzdělání, zdravotní péči a sociálním službám a poukazuje na význam ochrany těchto dětí před jakoukoli formou diskriminace nebo zneužívání. Jedná se o důležitý nástroj, který pomáhá zajišťovat, aby společnost uznávala a chránila základní lidská práva dětí s postižením. (Vláda České republiky, 2021)

Podle § 16 odstavce 1 školského zákona, dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami je definován jako osoba, která potřebuje speciální podpůrná opatření, aby mohla naplnit svůj vzdělávací potenciál nebo uplatnit svá práva stejně jako ostatní. Tyto podpůrná opatření zahrnují nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách, které odpovídají zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám daného dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování těchto podpůrných opatření školou a školským zařízením. (§ 15 vyhlášky č. 27/2016 Sb.)

Některé střední školy nabízejí speciálně zaměřené obory, které se soustředí na pomocné práce v potravinářství, zahradnictví a opravářských činnostech. Tyto obory jsou vhodné pro žáky s poruchami autistického spektra i pro ostatní žáky kteří mají i jiné vzdělávací potřeby. Často jsou někteří žáci s PAS efektivně integrováni do běžných tříd, kde mohou získat výuční list v rámci učňovských oborů. Tento přístup podporuje inkluzivní vzdělávání a poskytuje studentům s PAS možnost rozvíjet své dovednosti a kompetence v praktických oblastech. (Štarková, 2023, s.94-96)

Přechod žáka s PAS na střední školu je důležitý milník v žakově životě. Čeká ho mnoho překážek a výzev. Období dospívání bývá výzvou pro většinu rodičů, učitelů i samotných dospívajících. Pro mladé lidi s poruchou autistického spektra (PAS), kteří se v tomto čase musí vyrovnávat s řadou náročných situací, jako jsou změny v tělesném vývoji, změněné chování přátel a přehodnocení dříve platných pravidel, může být toto období obzvláště obtížné. (Šporclová, 2018, s.108) Tato problematika je často diskutovaná, zejména na internetových stránkách zabývající se autismem.

Je doporučeno začít uvažovat o přechodu na střední školu již ve 8. třídě, kdy si žáci a jejich rodiče mohou během dnů otevřených dveří prohlédnout různé střední školy a učiliště,

seznámit se s jejich vzdělávacími plány, nabízenými obory a vyučovanými předměty. U žáků s poruchami autistického spektra je důležité zohlednit jejich osobnostní predispozice, například schopnost komunikovat s ostatními nebo preference pracovat v omezeném sociálním okruhu. (Wagnerová,2021)

Většina žáků s poruchami autistického spektra, kteří přechází ze základní školy na střední mají většinou stanovenou diagnózou a během základního vzdělávání byli tito žáci začleněni do běžného školního prostředí. K úspěšnému dokončení středního vzdělávání pro tyto žáky je vhodný výběr střední školy. Střední školy nabízejí plnohodnotné gymnaziální vzdělání a nespočet učebních oborů, připravují žáky jak pro praxi, tak pro další studium na vysokých školách. Pro některé žáky je vhodné navštěvovat praktické školy, které nabízí jednoleté či dvouleté studijní programy. Studenti s PAS mohou být do těchto škol začleněni individuálně nebo studovat na speciálních středních školách určených pro žáky se zdravotním postižením. (Bartoňová, Vítková, 2007).

Základním požadavkem pro studium na střední škole jsou intelektuální schopnosti, které žákům umožňují alespoň částečně osvojit si učební látku. (Thorová, 2006, s. 366).

Práce výchovného poradce pro druhý stupeň může být velmi užitečná při výběru budoucí školy a povolání. Dodatečnou podporu může nabídnout školní psycholog nebo psycholog z poradenského pracoviště, který na základě žádosti rodičů může pomoci žákovi s vyplňováním a vyhodnocením testů schopností a nadání pro specifické vzdělávací obory. (Knotová, 2014, s. 36)

Když je žák přijat na střední školu, je důležité zvážit podmínky jeho vzdělávání. Je nutné rozhodnout, zda bude nadále veden jako žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud ano, je třeba určit, jakou úroveň podpory a přizpůsobení vzdělávacího procesu bude vyžadovat. Toto rozhodnutí je často založeno na doporučeních školního poradenského zařízení (ŠPZ), které poskytuje specifické směrnice pro nejvhodnější formu vzdělávání tohoto žáka. (Knotová, 2014, s.91-97)

Začlenění žáka s poruchou autistického spektra (PAS) do třídního kolektivu je důležitým krokem, který podporuje inkluzivní vzdělávání a sociální rozvoj dítěte. Tento proces vyžaduje spolupráci mezi učiteli, rodiči, speciálními pedagogy a samotným žákem.

Nejdůležitějším úkolem je vytvoření akceptující prostředí. Vzdělávání vrstevníků o PAS a rozmanitosti pomáhá budovat empatii a porozumění. Učitelé mohou představit PAS třídě

vhodným a citlivým způsobem, přičemž zdůrazní silné stránky a jedinečné schopnosti žáka s PAS. (Bittmannová,2017, s.25-30)

Spolupráce se žákem s poruchou autistického spektra (PAS) a jeho spolužáky by měla tvořit základ pro prevenci šikany a podporu integrace těchto žáků do kolektivu. Dále jsou důležité besedy o autismu se žáky a rodiči a častější pravidelné schůzky i preventivní programy. V rámci středních škol se beseda podobá přednášce a komunikace se spolužáky probíhá spíše na partnerské úrovni. (Bittmannová, 2017 s.54)

Podpora vrstevníků a budování sítě podpory může pomoci žákovi s PAS cítit se více přijímaným a součástí skupiny. Společné aktivity a projekty, které podporují spolupráci a vzájemné porozumění, mohou být velmi účinné. Celkově vzato, začlenění žáka s PAS do třídního kolektivu vyžaduje citlivý, flexibilní a inkluzivní přístup. To zahrnuje vzdělávání, adaptaci, spolupráci a podporu ze strany celé školní komunity. (Lechta a kol., 2010, s.13-16)

Začlenění žáka na SŠ s vysokofunkčním PAS jako je např. Aspergerový syndrom je snazší, pokud se často nemění prostory a styl výuky na které byl žák zvyklý ze ZŠ. Problém může nastat se začleněním žáka s PAS do třídy SOU nebo OU, kde je kladen důraz na praktickou část výuky a zde je to pro žáka nové, nestandardní a žáka nový styl výuky v novém prostředí může výrazně stresovat. Pokud žák v takovém stavu bývá agresivní může docházet k úrazům jak žáka samotného, tak vyučujících, asistentů, nebo ostatních žáků. Může tedy docházet k předčasnému ukončení studia jak ze strany školy, tak i ze strany rodičů. (Walterová a kol. 2009, s.36-38)

WALTEROVÁ a kol., (2009) ve své knize uvádí výsledky výzkumu důvody předčasného ukončení studia takto. „*Do skupiny ohrožené předčasným ukončením studia zařadili zejména žáky s výukovými a výchovnými problémy, vývojovou poruchou učení a neujasněnou zájmovou orientací.*“ (Walterová a kol., 2009, s.36)

4.1 AP a spolupráce s pedagogem

Asistenti pedagogů (AP) hrají důležitou roli ve vzdělávacím procesu, zejména při spolupráci s pedagogy. Jejich úlohou je podporovat učitele ve třídě a pomáhat žákům s jejich vzdělávacími potřebami. Úspěšná spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem zahrnuje komunikaci, koordinaci a týmovou práci. AP často pomáhají s přípravou a organizací výukových materiálů, asistují při vedení výuky a podílejí se na individuální podpoře žáků. Důležitým úkolem jejich práce je také komunikace s rodiči a zapojení do školních aktivit.

Klíčem k úspěšné spolupráci je vzájemná důvěra, otevřená komunikace a pochopení cílů a potřeb vzdělávacího procesu. Asistenti pedagogů přinášejí do týmu své specifické dovednosti a zkušenosti, které doplňují odborné znalosti učitelů, což vede ke zvýšení kvality vzdělávání. (Růžička, 2019, s.30-45)

AP a žák s PAS ve výchovně vzdělávacím procesu

Asistenti pedagogů (AP) hrají zásadní roli ve výchovně vzdělávacím procesu, kde se zaměřují na podporu jednotlivých žáků. Tato podpora je zvláště důležitá pro žáky, kteří mohou potřebovat individuální pozornost nebo speciální vzdělávací podporu. AP pracují ruku v ruce s pedagogy, aby zajistili, že všichni žáci mají přístup k vzdělávacím zdrojům a mohou dosáhnout svého plného potenciálu.

V praxi asistenti pomáhají při výuce, poskytují individualizovanou podporu, a to buď přímo ve třídě, nebo v malých skupinách či individuálně. Zároveň se podílejí na přípravě výukových materiálů a aktivit, které jsou přizpůsobeny potřebám a schopnostem žáků. AP také hrají důležitou roli v podpoře sociálních a emocionálních dovedností žáků, pomáhají v řešení konfliktů a podporují rozvoj pozitivních vztahů mezi žáky. Často se objevuje problémové chování žáků s PAS například:

Fyzická agrese vůči spolužákům nebo učitelům může mít podobu jak izolovaného aktu silné intenzity, tak i méně intenzivních, ale opakovaných incidentů, jako jsou verbální agrese a výrazné problémové chování ve společenských situacích, včetně urážek a šikanování některých spolužáků. Tyto situace mohou dále vést k dlouhodobému rušení výuky. (Bittmannová,2017, s.29)

Celkově přispívají asistenti pedagogů k vytváření inkluzivního a podporujícího vzdělávacího prostředí, ve kterém mohou všichni žáci prosperovat.

Vytváření vztahu mezi asistentem pedagoga (AP) a žákem je zásadním faktorem pro úspěšnou integraci a podporu v rámci vzdělávacího procesu na středních školách. Tento vztah by měl být založen na důvěře a vzájemném porozumění, které jsou nezbytné pro efektivní pedagogickou práci. Asistent pedagoga by měl být nejen pomocníkem ve vzdělávání, ale také zdrojem emoční a sociální opory pro žáka. (Zilcher, 2019, s.66-70)

Hlavním úkolem asistenta pedagoga je vytvoření bezpečného a podporujícího prostředí, ve kterém se žák může cítit pohodlně, což je zásadní pro jeho schopnost otevřeně komunikovat a sdílet své myšlenky a pocity. Takové prostředí napomáhá žáku v adaptaci na nové vzdělávací

výzvy a zvyšuje jeho motivaci k učení. Často se stává, že asistenti pedagogů, kteří doprovázeli žáka již na základní škole, jsou převedeni spolu se žákem i na střední školu. Tento přístup má mnoho výhod. Asistent, který již žáka zná, je obeznámen s jeho specifickými potřebami, pracovními návyky a způsoby učení, což umožňuje hladký přechod a adaptaci na nové vzdělávací prostředí. Tím se značně redukuje stres spojený s aklimatizací na nové škole, což je častým zdrojem úzkosti pro mnoho žáků. (Zilcher, 2019, s.128-130)

Další přínosy tohoto kontinuálního doprovodu zahrnují lepší začlenění do nového kolektivu a snížení obav z neznámého prostředí. Toto vše přispívá k pozitivnímu klimatu celé třídy, protože žák, který se cítí jistě a je dobře adaptovaný, může pozitivně ovlivňovat i své spolužáky. Asistent pedagoga tak nehraje jen roli podpůrného pracovníka pro jednotlivého žáka, ale stává se klíčovým členem týmu, který podporuje celkovou atmosféru a klima třídy. (Němec, 2014, s.42-55)

Komunikace je zásadní, AP by měl naslouchat potřebám žáka a reagovat empatií a porozuměním. Vytváření pozitivních interakcí, společného směřování k cílům a rozvoj vzájemného respektu jsou dalšími stavebními kameny úspěšného vztahu mezi AP a žákem. (Němec, 2014, s.20)

Shrnutí

V kontextu vzdělávacího prostředí, kde se stále více klade důraz na inkluzivní a personalizované přístupy, se role asistenta pedagoga (AP) jeví jako nezbytná pro dosahování těchto cílů. AP poskytují neocenitelnou podporu učitelům a studentům, což má přímý vliv na kvalitu vzdělávacího procesu. Účinná spolupráce mezi AP a pedagogy, která zahrnuje aktivní komunikaci, koordinaci a týmovou práci, je základem pro dosažení optimálního vzdělávacího prostředí.

Významným aspektem práce AP je jejich schopnost adaptace na individuální potřeby žáků, včetně těch s poruchami autistického spektra (PAS). Tato specializovaná podpora zahrnuje nejen asistenci při výuce a přípravě výukových materiálů, ale také přímé zásahy ve třídě nebo práci v menších skupinách či individuálním nastavení. Asistenti pedagogů jsou klíčoví v poskytování individualizovaného vzdělání a ve zvyšování dostupnosti vzdělávacích zdrojů pro všechny žáky.

Důležitým prvkem práce AP je také jejich úloha v sociální a emocionální podpoře žáků. Pomáhají žákům v rozvoji sociálních dovedností, řešení konfliktů a podporují pozitivní interakce mezi studenty, což je zásadní pro vytváření harmonického a podporujícího školního prostředí. Zkušenosti ukazují, že stabilní a důvěryhodné vztahy mezi AP a žáky mohou značně přispět k celkovému klimatu třídy a školy.

5 Šikana a žák s PAS

Šikana je závažný problém, který může mít hluboký dopad na životy všech zúčastněných, zejména však na žáky s poruchou autistického spektra (PAS). Tito žáci často čelí jedinečným výzvám, které mohou zvyšovat jejich zranitelnost vůči šikaně. Rozdíly ve vnímání sociálních signálů, komunikačních dovednostech a chápání mezilidských vztahů mohou ztěžovat žákům s PAS rozpoznat šikanu nebo se proti ní efektivně bránit. Je nutné poskytovat vzdělávání učitelům a ostatním pedagogům o poruchách autistického spektra. Zároveň je důležité zahrnout programy zaměřené na prevenci a řešení šikanování. Všichni, včetně spolužáků a jejich rodičů, by měli být informováni o těchto problémech. Je důležité pečlivě sledovat všechny žáky s autismem, protože tato skupina je obzvláště náchylná k šikanování. (Thorová, 2008, s.58)

5.1 Pochopení PAS a šikany

Šikana je významným a bohužel stále přítomným problémem ve společnosti, který může mít hluboké a dlouhodobé dopady na jedince, kterých se dotýká. Pochopení vztahu mezi poruchou autistického spektra (PAS) a šikanou je důležité pro efektivní prevenci a zásah. Charakteristiky PAS, jako jsou obtíže v sociální interakci, neobvyklé chování nebo specifické zájmy, mohou dělat z těchto dětí cíle šikanování. Jejich odlišný způsob komunikace nebo reakce na sociální situace může být nesprávně interpretován nebo využit vrstevníky, kteří je nechápují nebo se snaží využít jejich zranitelnosti. Děti s PAS také mohou mít potíže s rozpoznáním a hlášením šikany, což může situaci dále komplikovat. Rozvoj porozumění a empatie mezi vrstevníky a školení učitelů v oblasti PAS jsou důležitými kroky ke snížení rizika šikany. „Nejčastější formou šikany žáků formálního typu bývá psychické týrání, šikana verbálního charakteru (urážky, posměšky, hanlivé přezdívky, vydírání apod.) a zneužívání sociální naivity. Podobně jako děti s PAS aktivního typu, ani formální mnohdy nerozeznají šikanu od běžného poštuchování. Nejčastějšími formami šikany mezi žáky formálního typu jsou psychické týrání a verbální šikana, zahrnující urážky, posměšky, hanlivé přezdívky a vydírání, spolu s využíváním sociální naivity. Stejně jako děti s aktivním typem PAS, i ty formální často nerozlišují mezi šikanou a obyčejným škádlením. Často jsou zmateni z chování svých spolužáků. (Bittmannová, 2016, s.34-35)

Děti s poruchou autistického spektra (PAS) mohou být často obětmi šikany, ale rozpoznání znaků šikany u těchto dětí může být složité kvůli jejich jedinečným komunikačním a sociálním charakteristikám. Když je dítě s postižením vystaveno šikaně, nemusí si být vždy

vědomo své situace, což výrazně snižuje jeho schopnost adekvátně reagovat. Je důležité, aby si rodiče, učitelé a asistenti byli vědomi potenciálních signálů, které mohou naznačovat, že dítě s PAS je šikanováno. U žáků s poruchou autistického spektra (PAS) je zásadní pro včasný zásah a podporu. Žáci s PAS mohou mít potíže s vyjadřováním svých pocitů nebo s pochopením, že jsou obětí šikany, což činí identifikaci šikany složitější. Příznaky mohou zahrnovat změny v chování, jako je úzkost, stahování se do sebe nebo agresivita. Může dojít také ke změnám ve výkonu ve škole, ztrátě zájmu o školní aktivity nebo fyzické příznaky, jako jsou modřiny nebo škrábance. Důležité je všímavý přístup pedagogů a rodičů, kteří mohou rozpoznat tyto známky a reagovat na ně. (Dubin, 2009, s50-55)

Šikana je problém, který může mít vážné důsledky pro mentální i fyzické zdraví dětí. Rozpoznání znaků šikany je prvním krokem k tomu, abychom mohli dětem poskytnout potřebnou podporu a ochranu. Znaky, ke kterým bychom měli být pozorní jsou změny v chování. Pokud si všimneme, že se dítě stává úzkostlivým, vyhýbá se určitým situacím nebo projevuje agresivní chování, může to být známkou toho, že je šikanováno. Školní výkon a zájem o školu, náhlý pokles ve školním výkonu nebo ztráta zájmu o školní aktivity mohou být dalším indikátorem problému se šikanou. Fyzické příznaky jako modřiny, škrábance nebo jiné fyzické stopy na těle dítěte by neměly být ignorovány. Tyto známky mohou naznačovat, že je dítě vystaveno fyzickému násilí. Změny v rutině, náhlé změny v denním rozvrhu dítěte nebo jeho odpor k chůzi do školy by měly být brány vážně. Mohou naznačovat, že se dítě snaží vyhnout šikaně. Psychosomatické obtíže jako bolesti hlavy, břicha nebo jiné psychosomatické symptomy bez zjevného fyzického důvodu by měly být důkladně vyšetřeny, protože mohou být spojeny se stresem způsobeným šikanou. Změny v jídelních a spánkových návycích. Důležité je sledovat jakékoli změny ve stravovacích nebo spánkových návycích dítěte, protože mohou být důsledkem emocionálního stresu způsobeného šikanou. (Dubin, 2009, s.60-62)

Strategie prevence šikany u žáků s poruchou autistického spektra (PAS) zahrnují řadu opatření a postupů, které mohou školy a rodiče uplatňovat. Důležité je vytvoření inkluzivního a informovaného prostředí, kde jsou respektovány rozdíly mezi žáky a jsou podporovány pozitivní mezilidské vztahy. Školy by měly provádět školení pro učitele a personál, aby lépe porozuměli PAS a jeho vlivu na sociální interakce. Je důležité zdůraznit, že u žáků s poruchou autistického spektra je důležité zaměřit se v prvé řadě na preventivní opatření proti šikaně, s cílem co nejvíce snížit šance na její vznik. (Bittmannová, 2016, s.69)

Důraz na výchovu k respektu a empatii mezi žáky je také klíčový. Rodiče by měli být zapojeni do školních programů a měli by být informováni o tom, jak podporovat své děti v rozvoji sociálních dovedností a sebevědomí. (Bittmannová, 2016, s.69-70)

Prevence šikany je důležitá pro zajištění bezpečného a podpůrného školního prostředí, zejména pro děti s poruchou autistického spektra (PAS). Jedním z kroků je vytvoření inkluzivního a informovaného školního prostředí. To znamená, že škola musí být otevřená k potřebám všech žáků, včetně těch s PAS, a aktivně pracovat na zajištění rovnosti. (Říčan, 2010, s.114-116)

Dalším důležitým bodem je školení učitelů a personálu o PAS. Učitelé, asistenti a další školní personál by měli být dobře informováni o charakteristikách a potřebách dětí s PAS, aby mohli efektivně podporovat jejich vzdělávání a sociální integraci. Podpora výchovy k respektu a empatii mezi žáky je také nezbytná. Škola by měla vytvářet programy a aktivity, které posilují vzájemný respekt a porozumění mezi dětmi, a učit je, jak být ohleduplnými a empatickými vůči svým spolužákům. (Machová, 2015, s.131-133)

Zapojení rodičů do školních programů a informování o podpoře sociálních dovedností je dalším klíčovým aspektem. Rodiče by měli být aktivně zapojeni do školního života a informováni o programech, které podporují rozvoj sociálních dovedností jejich dětí. Tím se zajistí, že rodiče mohou poskytovat další podporu a posílit to, co se děti učí ve škole. (Machová, 2015, s.91)

5.2 Důsledky šikany pro žáky s PAS

Šikana má značný negativní vliv na emoční a sociální vývoj dětí s poruchou autistického spektra (PAS). Tyto děti se často potýkají s obtížemi v sociální komunikaci a chápání sociálních situací, což může být šikanou dále zhoršováno. V důsledku šikany mohou tyto děti zažívat zvýšenou úroveň úzkosti a depresivních stavů, mohou se stávat sociálně izolovanými a ztrácet důvěru ve své sociální schopnosti. Tento emoční stres může negativně ovlivnit jejich schopnost účastnit se školních aktivit a rozvíjet mezilidské vztahy. V extrémních případech může šikana vést k trvalým emočním traumatům a mít dlouhodobé následky na jejich emoční a sociální zdraví. (Janošová, 2016, s.163-168)

Vystavení šikaně může způsobit nebo zhoršit stavy úzkosti a depresivních symptomů u žáků s poruchou autistického spektra. Šikana má vážné důsledky nejen na jejich duševní

zdraví, ale i na jejich sociální a akademické schopnosti. Jedním z nejčastějších efektů je sociální izolace a snížená sebedůvěra. Děti s PAS mohou v důsledku šikany ztrácet důvěru ve své schopnosti a stahovat se od ostatních, což ještě více ztěžuje jejich sociální integraci. (Janošová, 2016, s.163-168) Šikanující obvykle vnímají, že se odehrálo pouze několik bezvýznamných incidentů, které obvykle nehodnotí tak závažně jako oběti. (Janošová, 2016, s.35)

Stres a emoční náročnost spojená se šikanou negativně ovlivňují schopnost učení a školní adaptaci. Děti, které jsou vystaveny šikaně, často zažívají obtíže v akademickém výkonu, což může mít dlouhodobé dopady na jejich vzdělání a budoucí kariérní možnosti. Navíc, přetrvávající šikana může vést k psychologickému traumatu s dlouhodobými důsledky, které ovlivňují celkovou kvalitu života jedince. V reakci na šikanu mohou některé děti vyvíjet agresivní nebo sebezraňující chování. Tyto poruchy chování jsou často zoufalým pokusem vyrovnat se s nepřátelským prostředím a pocitem bezmoci. Zkušenosti se šikanou také výrazně narušují schopnost vytvářet a udržovat přátelství a jiné sociální vztahy, což dále prohlubuje izolaci a osamělost dětí s PAS. (Hosák, 2015, s.340)

Vzdělávání a osvěta ve školním prostředí o poruchách autistického spektra (PAS) jsou důležité pro vytváření inkluzivního a podporujícího prostředí pro všechny žáky. Informování vrstevníků a školního personálu o PAS pomáhá budovat porozumění a empatii. Vzdělávací programy by měly zahrnovat informace o charakteristikách PAS, o tom, jak tyto charakteristiky mohou ovlivňovat chování a učení, a o strategiích pro podporu žáků s PAS.

Je důležité, aby se věnovala zvýšená pozornost spolupráci s třídou dětí s autismem, a to včetně práce s rodiči spolužáků a pedagogy. Je podstatné, aby všichni zúčastnění obdrželi jasné a srozumitelné informace o specifických obtížích spojených s autismem u konkrétního dítěte. Tím budou lépe chápat, proč se děti s PAS chovají odlišně. V praxi se osvědčily besedy. Před samotnou besedou je nutné shromáždit co nejvíce informací o konkrétním žákovi. (Bittmannová, 2017, s.56)

Důležitým prvkem je také zahrnutí aktivit zaměřených na posilování sociálních dovedností a empatie mezi všemi spolužáky. Vzdělávání by mělo být pravidelně aktualizováno a adaptováno tak, aby odráželo nejnovější poznatky a osvědčené postupy v oblasti PAS.

Shrnutí

Děti s PAS mohou mít potíže s vyjadřováním svých pocitů nebo s pochopením, že jsou obětí šikany, proto je složité šikanu identifikovat. Příznaky mohou zahrnovat změny v chování,

jako je úzkost, stahování se do sebe nebo agresivita. Mohou se objevit také změny ve školním výkonu, ztráta zájmu o školní aktivity nebo fyzické příznaky jako modřiny nebo škrábance. Všímavý přístup pedagogů a rodičů je důležitý pro rozpoznání těchto známek a včasný zásah.

Šikana může mít vážné důsledky pro mentální i fyzické zdraví dětí. Rozpoznání znaků šikany je prvním krokem k poskytnutí potřebné ochrany. Změny v chování, školním výkonu, fyzické příznaky, změny v rutině a psychosomatické obtíže jsou znaky, které nesmíme ignorovat.

Vzdělávání a osvěta ve školním prostředí jsou nezbytné pro vytvoření inkluzivního a podporujícího prostředí, které pomůže předcházet šikaně a chránit nejzranitelnější žáky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Charakteristika výzkumného šetření

Cíle, otázky výzkumného šetření a výzkumný soubor

Analyzovat zkušenosti asistentů pedagoga na středních odborných učilištích (SOU) při podpoře žáků s poruchou autistického spektra (PAS): Tento cíl si klade za úkol prozkoumat a analyzovat praktické zkušenosti, metody a přístupy, které asistenti pedagoga na SOU využívají při práci s žáky s PAS. Zaměříme se na identifikaci úspěšných strategií, s kterými se asistenti setkali, a na specifické překážky, se kterými se museli vypořádat.

Porovnat zkušenosti asistentů pedagoga na SOU různého zaměření při podpoře žáků s PAS: Cílem je prozkoumat, jak se liší zkušenosti a potřeby asistentů pedagoga v závislosti na zaměření středních odborných učilišť, a to s ohledem na specifika odborného vzdělávání a jeho vliv na podporu žáků s PAS.

Vzdělání a kvalifikace asistenta pedagoga pro práci se žáky s PAS: Prozkoumat požadavky na vzdělání a kvalifikaci asistentů pedagoga ve vztahu k práci se žáky s PAS, identifikovat existující mezery ve vzdělávacím systému a navrhnout možná zlepšení.

Možnosti dalšího vzdělávání v oboru: Zaměřit se na identifikaci a hodnocení dostupných možností pro další vzdělávání a profesní rozvoj asistentů pedagoga, které by jim umožnily lépe reagovat na specifické potřeby žáků s PAS.

Podpora ze strany školních poradenských pracovišť (ŠPP), zda je nakloněna spolupráci s asistentem pedagoga při vzdělávání žáka s PAS: Zjistit, jakou úroveň podpory a spolupráce nabízejí školní poradenská pracoviště asistentům pedagoga a jak tato spolupráce ovlivňuje kvalitu podpory poskytované žákům s PAS.

Komunikace asistenta pedagoga s pedagogickým sborem: Analyzovat, jak probíhá komunikace mezi asistenty pedagoga a pedagogickým sborem, jaké jsou případné bariéry v komunikaci a jak efektivní komunikace přispívá k lepší podpoře žáků s PAS.

Přijetí žáka s PAS do třídního kolektivu: Prozkoumat strategie, které asistent pedagoga může využít k přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu, s cílem podpořit jejich sociální integraci a kladný vztah mezi žáky.

Výzkumné otázky

Jaké jsou specifické zkušenosti asistentů pedagoga při práci s žáky s PAS na různých typech středních odborných učilišť?

Jaké vzdělávací a kvalifikační požadavky jsou kladeny na asistenty pedagoga a jaké jsou existující mezery ve vzdělávacím systému?

Jaké možnosti dalšího vzdělávání a profesního rozvoje jsou dostupné pro asistenty pedagoga a jak je mohou využívat pro zlepšení podpory žáků s PAS?

Jakou úroveň podpory a spolupráce nabízejí školní poradenská pracoviště asistentům pedagoga a jak tato spolupráce ovlivňuje kvalitu podpory poskytované žákům s PAS?

Jaké strategie mohou asistenti pedagoga používat pro integraci žáků s PAS do třídního kolektivu a jak mohou tyto strategie podporovat sociální integraci žáků?

7 Metodologie

Výzkumné šetření je kvalitativní, využívající strukturované rozhovory jako hlavní metodu sběru dat. Tento přístup mi umožnil porozumění zkušenostem a názorům asistentů pedagoga. Použila jsem fenomenologický výzkum, který se zaměřuje na porozumění zkušenostem a perspektivám jednotlivců. Tímto způsobem jsem získala detailní vhled do jejich každodenní praxe, se kterými se setkávají při podpoře žáků s PAS.

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami obsahuje dobře připravené otázky, které mají respondenti zodpovědět. Flexibilita v průzkumu během rozhovoru je méně variabilní než u jiných typů rozhovorů. Tento formát se využívá zejména tam, kde je potřeba omezit rozdíly v otázkách položených účastníkům. To umožňuje snížit pravděpodobnost, že by se data získaná z různých rozhovorů strukturně významně lišila. (Hendl, 2023, s. 179)

Zkušenost a vědomí: Zaměření na popis a analýzu zkušeností jednotlivců.

Subjektivní vnímání: Zkoumání, jak jedinci subjektivně vnímají a interpretují své zkušenosti. (Hendl, 2023, s.132)

Výzkumný vzorek

Výběr respondentů byl účelový. „*K účelovému výběru se obvykle přistupuje například v sociolingvistických či dialektologických výzkumech. Často se pro tyto účely využívá takzvaná technika sněhové koule. V takovém případě se vzorek sestavuje tak, že jednotliví účastníci výzkumu doporučují další možné účastníky. Výhoda této techniky spočívá v tom, že účastníci mají menší tendenci odmítat účast ve výzkumu (badatel doporučil jejich známý, a proto je větší pravděpodobnost, že se zapojí).*“ (Chromý, 2014.s.32)

Zvolila jsem techniku sněhové koule pro výběr respondentů z několika důvodů. Získávání respondentů prostřednictvím existujících kontaktů bylo rychlejší a méně nákladné než hledání respondentů pomocí tradičních metod. Osobní doporučení mezi účastníky vedlo k lepší spolupráci a vyšší ochotě účastnit se výzkumu.

Výzkumný vzorek tvoří asistenti pedagoga pracující na středních odborných učilištích (SOU) kteří mají různou délku praxe a rozmanité zkušenosti s podporou žáků s PAS. Výběr vzorku je záměrný, to znamená, že byli vybráni asistenti se zkušenostmi s podporou žáků s PAS.

R1: Má desetiletou praxi jako asistentka, ale práce s PAS na střední škole je pro ni nová. Hledá efektivní metody a zdůrazňuje potřebu systematického přístupu.

R5: Také s desetiletou praxí, vyzdvihuje význam trpělivosti a systematického přístupu k žákům s PAS.

R6: Pracuje v oboru pět let a specializuje se na vizuální a praktické metody, které považuje za důležité pro žáka s PAS v oboru potravinářství.

R3 a **R4:** Jsou v oboru nováčci s půlroční praxí, zdůrazňují potřebu dalšího vzdělání a praktických ukázek pro efektivní práci.

R2: Má čtyři roky praxe jako asistentka a předtím působila jako speciální pedagožka na ZŠ.

R7: Po dvou letech jako mistr odborného výcviku pracuje dva roky jako asistent pedagoga, to mu umožňuje kombinovat teoretické a praktické zkušenosti ve vzdělávání.

Nástroje sběru dat

Pro sběr dat byly použity strukturované rozhovory. Tyto rozhovory obsahují předem připravené otázky, které jsou zaměřeny na specifické oblasti zájmu výzkumu. Otázky byly navrženy na základě literatury a předchozích studií týkajících se role asistentů pedagoga a podpory žáků s PAS.

Postup sběru dat

Nejprve jsem začala předvýzkumem, abych získala základní přehled a identifikovala oblasti, na které jsem výzkum zaměřila. Předvýzkum zahrnoval průzkum dostupné literatury a konzultace s odborníky v oblasti speciální pedagogiky a asistentů pedagoga. Tento krok mi pomohl lépe porozumět současným metodám a přístupům při podpoře žáků s PAS a stanovit konkrétní výzkumné otázky a cíle.

Sběr dat probíhal prostřednictvím osobních rozhovorů a videohovorů v aplikaci MS Teams. Rozhovory byly nahrávány a následně proběhlo přepsání nahrávek do textové formy pro další analýzu. Tento přístup umožnil flexibilitu a širší zapojení respondentů. Respondenti měli k dispozici otázky předem.

Analýza dat

Data z rozhovorů byla analyzována pomocí tematické analýzy, která umožnila identifikaci hlavních témat a vzorců v odpovědích respondentů. Data byla kódována a kategorizována, aby byla zajištěna přehlednost a systematické zpracování informací.

Etická hlediska

Výzkum byl prováděn s důrazem na etické zásady. Všichni respondenti byli informováni o účelu výzkumu a jejich účast byla dobrovolná. Byla zajištěna anonymita a důvěrnost všech získaných informací. Podepsaný informovaný souhlas mi byl zaslán na emailovou adresu naskenovaný i ve formátu *.jpg.

Validita a reliabilita

Pro zajištění validity a reliability výzkumu byly použity osvědčené metody sběru a analýzy dat. Validita byla zajištěna pečlivým výběrem respondentů a strukturou rozhovorů, zatímco reliabilita byla zvýšena metodickým přístupem k vedení rozhovorů.

Časový harmonogram

Výzkum byl rozdělen do několika fází: příprava a plánování, sběr dat, analýza dat a prezentace výsledků. Každá fáze měla specifický časový rámec, který zajistil systematický a organizovaný průběh výzkumu.

Předpokládané výstupy

Očekává se, že výzkum poskytne hluboké porozumění roli asistentů pedagoga při podpoře žáků s PAS na středních odborných učilištích. Výsledky by měly přispět k identifikaci úspěšných strategií, vzdělávacích potřeb asistentů pedagoga a doporučení pro zlepšení podpory žáků s PAS.

8 Kódování

Kódování bylo provedeno s použitím dvou hlavních metod: otevřeného a axiálního kódování.

Témata kódování:

1. Délka praxe (**DP**)
2. Metody a přístupy (**MA**)
3. Konkrétní úspěchy (**KU**)
4. Překážky (**P**)
5. Podpora žáků na SOU (**PZ**)
6. Vzdělání (**V**)
7. Potřeby ve vzdělávání (**PV**)
8. Role ŠPP (**RŠ**)
9. Komunikace s pedagogickým sborem (**KS**)
10. Přijetí do kolektivu (**PK**)

Kódování rozhovorů

R1

1. **DP**: 10 let jako asistentka, první zkušenost se žáky s PAS na střední škole.
2. **MA**: Intuitivní přístup, potřeba systematickosti a více ověřených metod.
3. **KU**: Žádné výrazné úspěchy zatím nezaznamenány.
4. **P**: Přejít ze ZŠ na SŠ, nedostatek systematické podpory.
5. **PZ**: Odlišnosti mezi ZŠ a SŠ, potřeba praktických kurzů a studia speciální pedagogiky.
6. **V**: Gymnázium, kurz pro asistenty pedagoga.
7. **PV**: Speciální pedagogika, praktické kurzy.
8. **RŠ**: Teoreticky důležitá, prakticky nedostatečná.
9. **KS**: Omezená spolupráce, potřeba většího zájmu ze strany učitelů.
10. **PK**: Podpora spolupráce, významné pro sebevědomí a motivaci žáků.

R2

1. **DP**: 4 roky, předtím speciální pedagožka na ZŠ.
2. **MA**: Individuální přístup, jasná komunikace, vizuální pomůcky.
3. **KU**: Zlepšení integrace žákyně do kolektivu pomocí pravidelných setkání.
4. **P**: Počáteční nedůvěra žáků a rodin, překonána budováním vztahů.

5. **PZ:** Rozdíly mezi technickými a humanitními obory, potřeba praktických ukázek.
6. **V:** Vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogiky.
7. **PV:** Speciální pedagogika, průběžné kurzy a školení.
8. **RŠ:** Důležitá, poskytuje podporu a zdroje.
9. **KS:** Otevřená a pravidelná, zlepšená díky diskusím.
10. **PK:** Pozitivní vliv na sebevědomí a sociální dovednosti žáků.

R3

1. **DP:** Půl roku, nové v oblasti.
2. **MA:** Individualizovaný přístup, cítí se nepřipravená a potřebuje více praktických ukázek.
3. **KU:** Žádné výrazné úspěchy zatím nezaznamenány.
4. **P:** Nedostatek zaškolení a podpory.
5. **PZ:** Praktické a specifické požadavky technických oborů, potřeba více školení.
6. **V:** Sociální práce.
7. **PV:** Speciální pedagogika, praktické kurzy.
8. **RŠ:** Nedostatečná podpora, potřeba větší aktivity.
9. **KS:** Naráží na nezáměr a nepochopení.
10. **PK:** Velký vliv na sebevědomí a školní výsledky žáků.

R4

1. **DP:** Půl roku, nováček v oblasti.
2. **MA:** Jasná komunikace, předvídatelné prostředí, vizuální pomůcky.
3. **KU:** Zatím žádné výrazné zlepšení.
4. **P:** Negativní postoj žáků a nedostatek podpory od mistrů odborného výcviku.
5. **PZ:** Přizpůsobení metod v potravinářském oboru, potřeba speciální podpory.
6. **V:** Bakalářský titul v oboru speciální pedagogiky.
7. **PV:** Specifické školení zaměřené na PAS.
8. **RŠ:** Sporadická komunikace, cítí se často sama.
9. **KS:** Obtížná komunikace s mistry odborného výcviku.
10. **PK:** Velký vliv na sebevědomí a celkové chování žáků s PAS.

R5

1. **DP:** 10 let.
2. **MA:** Systematičnost, trpělivost, důslednost.
3. **KU:** Uklidnění žáka při záchvatu paniky.
4. **P:** Administrativní problémy a komunikace s jednou učitelkou.
5. **PZ:** Omezená činnost žáků s PAS na praxi.
6. **V:** Vysokoškolské vzdělání v oboru vychovatelství, DVPP.
7. **PV:** Speciální pedagogika, praktické kurzy.
8. **RŠ:** Metodické vedení, rady, pravidelná setkání.
9. **KS:** Dobrá, překonány bariéry společným sezením.
10. **PK:** Komunikace narovinu, velký vliv na adaptaci žáků.

R6

1. **DP:** Přes 5 let.
2. **MA:** Střídání teorie a praxe, vizuální a praktické metody.
3. **KU:** Vizuální podpora pro žáka s potížemi v praktické výuce.
4. **P:** Komunikace s pedagogickým sborem, zlepšena plánováním schůzek.
5. **PZ:** Rozdíly mezi technickými a humanitními obory.
6. **V:** Učitelství pro mateřské školy, kurz pro asistenty.
7. **PV:** Speciální pedagogika, další kurzy.
8. **RŠ:** Pomáhá vytvářet individuální vzdělávací plány.
9. **KS:** Pravidelná, zlepšení díky informativním workshopům.
10. **PK:** Velký vliv na psychickou pohodu a motivaci žáků.

R7

1. **DP:** 2 roky jako asistent, předtím 2 roky mistr odborného výcviku.
2. **MA:** Individuální přístup, improvizace.
3. **KU:** Zlepšení adaptace žáka na různé třídy.
4. **P:** Komunikace s pedagogickým sborem, zlepšena systematickým plánováním.
5. **PZ:** Rozdíly mezi základní a střední školou.
6. **V:** Učitelství praktické výchovy, kurz téma speciální pedagogiky, kurzu behaviorální terapie, na využití vizuálních a praktických pomůcek.

7. **PV:** Speciální pedagogika, kurzy zaměřené na strukturované učení, výměnu zkušeností.
8. **RŠ:** Pomáhá vytvářet individuální plány,
9. **KS:** Dobrá spolupráce.
10. **PK:** Podpora integrace skrze společné projekty, důležitost informování spolužáků.

8.1 Seskupení kódů do témat

Na základě analyzovaných kódů z rozhovorů můžeme identifikovat několik širších témat, která reprezentují hlavní oblasti zájmu a vzory, které se objevují napříč rozhovory. Tato témata zahrnují zkušenosti a praxi, metody a přístupy, vzdělání a školení, překážky a výzvy, komunikaci a spolupráci, roli školních poradenských pracovišť, a vliv přijetí do kolektivu na žáky s PAS.

8.2 Témata

Zkušenosti a praxe (DP)

Rozhovory ukazují na různé délky praxe mezi asistenty pedagoga. Někteří mají několik let zkušeností, jiní jsou relativně noví v této profesi. Například dva asistenti mají 10 let praxe, zatímco jiní dva mají jen půl roku zkušeností.

Metody a přístupy (MA)

Asistenti pedagoga ve svých odpovědích popisují různé metody a přístupy, které používají při práci s žáky s poruchami autistického spektra (PAS). Zatímco někteří, kladou důraz na individuální přístup, jasnou komunikaci a využití vizuálních pomůcek, další zdůrazňuje význam systematického postupu, trpělivosti a důslednosti, nebo preferují kombinaci vizuálních a praktických metod, jako jsou demonstrace a samostatné úkoly, které pomáhají žákům lépe pochopit a zapamatovat si učivo. Toto shrnutí ukazuje, že i když se metody mohou lišit, společným jmenovatelem je adaptabilita a přizpůsobení přístupů specifickým potřebám žáků.

R1 „...stále hledám a zkouším různé metody. Snažím se postupovat intuitivně...“

R2 „Nejvíce se mi osvědčilo individuální přizpůsobení přístupu ke každému žákovi, jasná a strukturovaná komunikace a využití vizuálních pomůcek.“

R3 „Hlavně se snažím o individuální přístup...“

R4 „Zatím se stále učím, co je nejúčinnější, ale snažím se používat jasnou komunikaci a vytvářet předvídatelné prostředí. Vizuální pomůcky se mi také zdají být užitečné.“

R5 „Nejlepší metoda je systematickost a trpělivost a důslednost.“

R6 „Nejúčinnější mi přijde používání vizuálních a praktických metod, jako jsou demonstrace a samostatné výrobní úkoly, které jim pomáhají lépe pochopit a zapamatovat si postupy.“

R7 „Myslím, že neexistuje univerzální metoda, vše závisí na konkrétní situaci...“

Vzdělání a školení (V, PV)

Vzdělání a potřeby ve vzdělávání jsou důležitými tématy. Asistenti zdůrazňují význam speciální pedagogiky a potřebu praktických kurzů. Mnozí se potýkají s nedostatkem specifického vzdělání zaměřeného na práci s žáky s PAS.

R1 „Mám VŠ Bc. vychovatelství a několik kurzů a webinářů v pedagogických oborech.“

R2 „Mám vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogiky.“

R3 „Mám vzdělání v oboru sociální práce, ale pedagogika je pro mě nová oblast.“

R4 „Mám bakalářský titul v oboru speciální pedagogiky.“

R5 „Mám vysokoškolské vzdělání v oboru vychovatelství a DVPP (Další vzdělávání pedagogických pracovníků) se zaměřením na práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a podporu žáků s PAS v běžné škole.“

R6 „Učitelství pro mateřské školy a kurz pro asistenty.“

R7 „Učitelství praktického vyučování.“

Překážky (P)

Někteří asistenti, zejména ti novější, uvádějí, že čelí nedostatku zaškolení a systematické podpory, což omezuje jejich schopnost efektivně podporovat žáky.

R1 „Přechod ze základní na střední školu byl pro mě velký skok.“

R2 „...nedůvěra žáků a jejich rodin.“

R3 „Největší překážkou je nedostatek zaškolení a podpory.“

R4 „...kluci v třídě jsou dost negativní a od učitelů odborného výcviku taky moc podpory nemám.“

R5 „jen z administrativního hlediska a pouze s jednou paní učitelkou.“

R6 „komunikace s pedagogickým sborem.“

R7 „stěhování žáka do různých tříd.“

Komunikace a spolupráce (KS)

Někteří hodnotí spolupráci velmi kladně, zatímco jiní by uvítali větší iniciativu a podporu ze strany svých kolegů. Jiní popisují své zkušenosti jako frustrující, kde často pociťují izolaci a nedostatek efektivní podpory. Na druhou stranu dva respondenti hlásí dobré až skvělé zkušenosti se spoluprací, to naznačuje, že kvalita a úroveň spolupráce se mohou výrazně lišit. Jeden respondent pak přináší pohled na spolupráci, která je sice kvalitní, ale nepravidelná, a poukazuje na význam pravidelného a osobního kontaktu pro efektivní řešení problémů a podporu žáků. Tato rozmanitost ve zkušenostech ukazuje na potřebu zlepšení komunikace a spolupráce.

R1 „Uvítala bych větší iniciativu z jejich strany a více podpory.“

R2 „Spolupráce je velmi dobrá.“

R3 „Spolupráce je z mého pohledu nedostatečná. Často se cítím izolovaná a bez potřebné podpory.“

R4 „Spolupráce je minimální. Když už komunikujeme, tak to většinou není dostatečné na to, abysme skutečně řešili problémy efektivně.“

R5 „Spolupráce je dobrá,“

R6 „Ted už skvělá.“

R7 „Spolupráce je dobrá, ale nepravidelná. S poradenským pracovištěm nepracuji osobně pravidelně, pouze jim každý týden zasilám zprávu o tom, jak probíhal týden.“

Role školních poradenských pracovišť (RŠ)

Role školních poradenských pracovišť je důležitá, ale zkušenosti asistentů se liší. Někteří pociťují dobrou podporu a pravidelné setkání, zatímco jiní cítí nedostatečnou iniciativu a zapojení těchto pracovišť. Tyto rozdíly ukazují na důležitost dobře fungujícího týmového přístupu, který by mohl efektivně řešit individuální potřeby žáků.

R1 „Uvítala bych větší iniciativu z jejich strany a více podpory.“

R2 „Spolupráce je velmi dobrá.“

R3 „Spolupráce je z mého pohledu nedostatečná. Často se cítím izolovaná a bez potřebné podpory.“

R4 „Spolupráce je minimální. Když už komunikujeme, tak to většinou není dostatečné na to, abychom skutečně řešili problémy efektivně.“

R5 „Spolupráce je dobrá. Už při nástupu do školy mi speciální pedagožka popsala žáka a ukázala mi doporučení z poradny a psychiatra.“

R6 „Naše spolupráce je úzce propojená. Pravidelně se setkáváme...“

R7 „Rád bych viděl více pravidelné spolupráce nejen se mnou, ale i s učiteli a rodiči žáka, abychom mohli efektivněji řešit jeho potřeby.“

Vliv přijetí do kolektivu (PK)

Přijetí do třídního kolektivu je podle asistentů pedagoga důležitým faktorem, který ovlivňuje psychickou pohodu a vzdělávací úspěchy žáků s poruchami autistického spektra (PAS). Asistenti jednotlivě potvrzují, že přijetí do kolektivu má obrovský a velmi pozitivní vliv na sebevědomí, motivaci a celkové chování žáků. Zdůrazňují, že žáci s PAS, kteří jsou plně integrováni a cítí se být součástí kolektivu, jsou sebevědomější a jejich školní výsledky jsou lepší.

R1 „Přijetí do kolektivu má obrovský vliv na sebevědomí a motivaci žáků.“

R2 „Přijetí do kolektivu má velmi pozitivní vliv. Žáci s PAS, kteří se cítí být součástí kolektivu, jsou sebevědomější.“

R3 „Přijetí do kolektivu může mít obrovský vliv na sebevědomí a školní výsledky žáků s PAS.“

R4 „Cítí se lépe, má lepší sebevědomí a chová se líp.“

R5 „Velký, pro každého zúčastněného je to nová situace, se kterou se musí vypořádat a zvyknout si.“

R6 „Přijetí do kolektivu má vliv na psychickou pohodu dětí s PAS.“

R7 „Pokud žák není přijatý do kolektivu může se ve třídě objevit šikana.“

9 Analýza a interpretace témat

Zkušenosti a praxe

Rozdíly v délce praxe mezi asistenty ukazují na rozmanité úrovně zkušeností, a to ovlivňuje jejich sebejistotu a přístupy k práci. Zatímco dlouholetí asistenti mohou mít stabilní metody

a přístupy, nováčci jako Lenka a Monika jsou často ve fázi hledání a potřebují více podpory a školení. Tato variabilita v praxi může výrazně ovlivnit efektivitu podpory poskytované žákům s PAS.

Metody a přístupy

Efektivita různých metod a přístupů je důležitá pro úspěch v práci s žáky s PAS. Individuální přístupy a vizuální pomůcky jsou často zdůrazňovány jako účinné. Význam systematického přístupu, který Pavla považuje za nejlepší, naznačuje, že struktura a předvídatelnost mohou být pro žáky s PAS velmi důležité. Noví asistenti cítí potřebu dalšího školení, a to ukazuje na mezery v přípravě asistentů.

Vzdělání a školení

Téma vzdělání je úzce spojeno s efektivitou asistentů v terénu. Asistenti s formálním vzděláním v oblasti speciální pedagogiky mají tendenci cítit se kompetentnější a připravenější. Nedostatek specializovaného vzdělání, zejména praktických kurzů, je však běžně citován jako hlavní překážka pro asistenty s kratší praxí nebo nedostatečným vzděláním.

Překážky

Překážky zahrnují administrativní problémy, nedostatečnou podporu ze strany škol a pedagogického sboru a neúplnou přípravu asistentů. Tyto potíže ovlivňují jak každodenní působení s žáky, tak celkovou efektivitu podpory PAS.

Komunikace a spolupráce

Efektivní komunikace a spolupráce mezi asistenty, učiteli a školním poradenským pracovištěm jsou podstatné pro integraci a podporu žáků s PAS. Kde spolupráce funguje, tam jsou výsledky pozitivní, ale někteří asistenti uvádějí omezení v této oblasti.

Role školních poradenských pracovišť

ŠPP mohou poskytovat zásadní podporu, ale jejich role a efektivita se liší. Některé zkušenosti ukazují na nedostatečnou iniciativu a nepravidelnou spolupráci, to ztěžuje asistentům práci.

Vliv přijetí do kolektivu

Přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu má značný dopad na jejich sebevědomí, motivaci a výkon. Strategie, které podporují toto přijetí, jsou proto důležité a mohou zahrnovat společné projekty a edukaci spolužáků o PAS.

10 Reflexe výsledků

Výsledky výzkumu poskytují důležitý pohled do činností asistentů pedagoga při práci s žáky s poruchami autistického spektra (PAS). Na základě rozhovorů s asistenty bylo možné identifikovat důležité faktory, které ovlivňují jejich práci a úspěšnost ve vzdělávání těchto žáků.

Důležitost strukturovaných přístupů

Analýza ukázala, že asistenti, kteří aplikují strukturované a systematické přístupy, často dosahují lepších výsledků. Tato metoda je zvláště účinná vzhledem k potřebám žáků s PAS, pro které je předvídatelnost a struktura nezbytná. Systematičnost pomáhá žákům lépe se orientovat ve školním prostředí a snižuje úroveň stresu, a to umožňuje lepší soustředění na učení. Tento závěr je v souladu s literaturou, která poukazuje na to, že žáci s PAS prosperují ve stabilním a předvídatelném prostředí.

Vzdělávání asistentů pedagoga

Dalším důležitým zjištěním je význam kvalitního vzdělání a průběžného profesního rozvoje pro asistenty pedagoga. Asistenti, kteří absolvovali speciální pedagogické kurzy nebo mají vzdělání v oblasti speciální pedagogiky, se cítí více kompetentní a jsou schopni lépe čelit překážkám při práci s PAS. Zjištění ukazuje na potřebu lepšího a cílenějšího školení, které by poskytovalo konkrétní strategie a metody pro práci s touto specifickou skupinou žáků.

Komunikační bariéry

Komunikační bariéry mezi asistenty pedagoga a pedagogickým sborem jsou významným omezujícím faktorem. Efektivita podpory žáků s PAS může být výrazně snížena, pokud nedochází k adekvátní komunikaci a spolupráci. Asistenti často uvádějí, že se cítí izolováni a že na ně jsou kladeny všechny zodpovědnosti bez adekvátní podpory ze strany učitelů. To může vést k situacím, kdy nejsou potřeby žáků s PAS plně adresovány. Zlepšení komunikace a spolupráce mezi všemi zainteresovanými stranami je proto nezbytné pro zajištění účinné podpory.

Přijetí do třídního kolektivu

Přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu má značný vliv na jejich školní úspěch a celkovou pohodu. Asistenti, kteří aktivně pracují na integraci těchto žáků do třídních aktivit a podporují pochopení a přijetí ze strany spolužáků, pozorují značné zlepšení v jejich sociálních

dovednostech a sebevědomí. Tato zjištění zdůrazňují potřebu vytvářet inkluzivní školní prostředí, kde jsou všichni žáci přijímáni.

11 Závěr

Závěry tohoto výzkumu nabízejí důležité poznatky o podmínkách, které ovlivňují práci asistentů pedagogů s žáky s poruchami autistického spektra (PAS). Zdůrazňují několik důležitých oblastí, které vyžadují pozornost a zlepšení pro optimalizaci podpory a vzdělávacích výsledků pro tuto zranitelnou skupinu žáků.

Jedním z hlavních zjištění je významné zdůraznění potřeby posílení vzdělávacích programů pro asistenty pedagogů. Zlepšení vzdělávání by mělo zahrnovat nejen základní kurzy, ale i pokročilé moduly zaměřené specificky na PAS, které by poskytovaly hlubší porozumění specifickým potřebám a účinným intervenčním strategiím. Rozšíření praktických školení, kde by asistenti mohli získat reálné zkušenosti pod vedením zkušených specialistů, by mohlo výrazně přispět k jejich profesní jistotě a efektivitě.

Zlepšení komunikace mezi asistenty pedagogů a pedagogickým sborem je rovněž zásadní. Výzkum ukázal, že nedostatečná komunikace a spolupráce mohou významně brzdit účinnost pedagogické podpory poskytované žákům s PAS. Školy by měly aplikovat strategie pro budování silnějších týmových vztahů, včetně pravidelných schůzek zaměřených na plánování a reflexi společných pedagogických cílů, to by vedlo k lepší koordinaci a soudržnosti vzdělávacích záměrů.

Další výzkum by měl být zaměřen na vývoj a začlenění strukturovaných metod a přístupů k práci s žáky s PAS. To zahrnuje tvorbu standardizovaných protokolů pro hodnocení potřeb jednotlivých žáků, plánování individuálně přizpůsobených vzdělávacích plánů a vývoj metodik, které podporují inkluzivní vzdělávací praxe. Příkladem může být integrace technologií do učebního procesu, která umožňuje vizuální a interaktivní učení, to může být zvláště účinné pro žáky s PAS.

Na závěr lze říci, že asistenti pedagogů hrají nezastupitelnou roli v procesu integrace a podpory žáků s PAS. Aby mohli tuto roli plnit co nejefektivněji, je nutné, aby byli sami podporováni prostřednictvím kvalitního vzdělání, efektivní spolupráce a dostupnosti strukturovaných metod a zdrojů. Investice do těchto oblastí nejen zlepší jejich profesní praxi, ale především přispěje k lepšímu vzdělávacímu prostředí a lepším školním výsledkům žáků s PAS.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ, 2007. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: texty k distančnímu vzdělávání*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-158-4.

Bentham, Susan. (2015). *A Teaching Assistant's Guide to Child Development and Psychology in the Classroom*, 2nd ed. London: Routledge. ISBN: 978-0415569231.

BITTMANNOVÁ, Lenka a Julius BITTMANN, 2016. *Prevence a účinné řešení šikany: u žáků a studentů s Aspergerovým syndromem a vysoce funkčním autismem*. Praha: Pasparta, 90 s. ISBN 978-80-88163-15-2.

BITTMANNOVÁ, Lenka a Julius BITTMANN, 2017. *Podpora začlenění žáka s autismem do třídního kolektivu: prevence šikany prostřednictvím besed se spolužáky, rodiči a pedagogy*. [Praha]: Pasparta, 62 s. ISBN 978-80-88163-53-4

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ, 2021. *Tvorba individuálních vzdělávacích plánů: pro žáky s poruchou autistického spektra*, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Pasparta, 111 s. ISBN 978-808-8290-681.

ČADILOVÁ, Věra a Zuzana ŽAMPACHOVÁ, 2021. *Povolání: asistent pedagoga: kompetence asistenta pedagoga podporujícího žáky s poruchou autistického spektra*, V Praze: Pasparta, 75 s. ISBN 978-808-8290-971.

DUBIN, Nick, 2009. *Šikana dětí s poruchami autistického spektra*. Praha: Portál, 178 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3675-530

DUŠEK, Karel a Alena VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, 2010. *Diagnostika a terapie duševních poruch*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4716-206.

GABAŠOVÁ, Jitka a Miroslav VOŠMIK, 2019. *Asistent pedagoga a klima třídy*. Praha: Raabe, 107 s. Dobrá škola. ISBN 978-807-4964-190.

HENDL, Jan, 2023. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-802-6219-682.

Hollander, E., Hagerman, R. J., & Ferretti, C. J., 2022. *Textbook of autism spectrum disorders*. American Psychiatric Association Publishing. ISBN 978-16-1537-304-8

HOLLANDER, Eric, 2018. *Autism Spectrum Disorders*. American Psychiatric Association Publishing, 376 s. ISBN 978-16-153-7052-8.

HOSÁK, Ladislav, Michal HRDLIČKA a Jan LIBIGER, 2015. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-802-4629-988.

- HOSÁK, Ladislav, Michal HRDLIČKA a Jan LIBIGER, 2015. *Psychiatrie a pedopsychiatrie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-802-4629-988.
- Hrdlička, M. (2018). *Poruchy autistického spektra: diagnostika, projevy a terapie*. Praha: Grada Publishing.
- CHROMÝ, Jan, 2014. *Práce s empirickými daty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-246-2801-1.
- JANOŠOVÁ, Pavlína, Lenka KOLLEROVÁ, Kateřina ZÁBRODSKÁ, Jiří KRESSA a Mária DĚDOVÁ, 2016. *Psychologie školní šikany*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-7192-731.
- JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK, 2018. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0586-1
- KALINA, Kamil, 2008. *Terapeutická komunita: obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2449-2.
- KNOTOVÁ, Dana, 2014. *Školní poradenství*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4745-022.
- KULIŠŤÁK, Petr, 2017. *Klinická neuropsychologie v praxi*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-802-4630-687.
- LECHTA A KOL., Viktor, 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: Dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Portál, 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.
- LEIFER, Gloria, 2004. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. Vyd. 1. české. Praha: Grada. ISBN 80-247-0668-7.
- LINDBERG, Barbro, 2010. *Understanding Rett Syndrome: A Practical Guide for Parents, Teachers, and Therapists*. Hogrefe, 178 s. ISBN 161676306X.
- Lyons-Weiler, J. (2016). *The Environmental and Genetic Causes of Autism*. Skyhorse Publishing. ISBN: 978-1510710863.
- MACHOVÁ, Jitka a Dagmar KUBÁTOVÁ, 2015. *Výchova ke zdraví*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5351-5.
- MÜLLER, Oldřich, 2014. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4741-727.
- NĚMEC, Zbyněk, Klára ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ a Vanda HÁJKOVÁ, 2014. *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-807-2907-120.

- PASZ, Jiří a Adéla PLECHATÁ, 2020. *Normální šílenství: rozhovory o duševním zdraví, léčbě a přístupu k lidem s psychickým onemocněním*. Brno: Host. ISBN 978-80-275-0389-6.
- RICHMAN, Shira, 2015. *Výchova dětí s autismem: aplikovaná behaviorální analýza.*, Vydání třetí. Praha: Portál, 122 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-802-6209-843.
- RŮŽIČKA, Michal, Monika SMOLÍKOVÁ, Lucie FLEKAČOVÁ a Pavlína BASLEROVÁ, 2019. *Učitel a asistent ve společném vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5499-3.
- ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ, 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada. Pro rodiče. ISBN 978-802-4729-916.
- SHORE, Stephen M., 2003. *Beyond the Wall: Osobní zkušenosti s autismem a Aspergerovým syndromem*. 2. Autismus Asperger Pub., 214 s. ISBN 9781931282192.
- SLOWÍK, Josef, 2016. *Speciální pedagogika.*, 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 162 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-7100-958
- STRAUSSOVÁ, Romana a Monika KNOTKOVÁ, 2011. *Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra: jak začít a proč*. Praha: Portál. Rádci pro zdraví. ISBN 978-802-6200-024.
- STRUNECKÁ, Anna, 2016. *Přemůžeme autismus?* Petrovice: ProfiSales, 312 s. ISBN 978-808-7494-233.
- ŠEBKOVÁ, Alena a Zdeněk ZÍMA, 2023. *Praktické dětské lékařství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-802-7137-411.
- ŠNÝDROVÁ, Ivana, 2008. *Psychodiagnostika*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4721-651.
- ŠPORCLOVÁ, Veronika, 2018. *Autismus od A do Z.*, (s. 33), V Praze: Pasparta, 231 s. ISBN 978-80-88163-99-2.
- ŠTARKOVÁ, Petra, 2023. *Pravidla skutečných ninjů*. 2. vydání. V Praze: Albatros. Má to háček. ISBN 978-800-0072-159.
- ŠVAMBERK ŠAUEROVÁ, Markéta, 2022. *Výchova neprůbojných a uzavřených dětí*. Praha: Grada. ISBN 978-802-7130-979.
- THOROVÁ, Kateřina, 2008. *Školní pas pro děti s PAS: Základní informace pro pedagogy, pracovníky ve zdravotnictví a rodiče.*,2. Praha: Alpa Praha, 67 s. Informační příručka.
- THOROVÁ, Kateřina, 2016. *Poruchy autistického spektra*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 495 s. ISBN 978-80-262-0768-9.

TUCKERMANN, Antje, Anne HÄUSSLER a Eva LAUSMANN, 2014. *Strukturované učení v praxi: uplatnění principů Strukturovaného učení v prostředí běžné školy*, V Praze: Pasparta. ISBN 978-809-0557-635.

VENDEL, Štefan, 2008. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4717-319.

VOLKMAR, Fred R. Volkmar, Rhea PAUL a Sally J. ROGERS, 2014. *Handbook of Autism and Pervasive Developmental Disorders, Volume 1*. John Wiley. ISBN 1118107020.

Vyšohlíd, M. (2018). *Genetika autismu: Od molekul k chování*. Praha: Karolinum Press., ISBN 978-80-246-0791-2.

WALTEROVÁ, Eliška a David GREGER, 2009. *Přechod žáků ze základní na střední školu: pohledy z výzkumů*. Brno: Paido, 105 s. ISBN 978-807-3151-799.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4713-694.

HENDL, Jan, 2023. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-802-6219-682.

Chromý, J. (2014). *Práce s empirickými daty*. (n.p.): Charles University in Prague, Karolinum Press.

Legislativa

§ 15 vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – znění od 01.01.2021

§ 20 odst. 2 zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících – znění od 01.01.2024

§ 5 odst. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – znění od 01.01.2021

Internetové zdroje

Campbell, J. (2016). *The Importance of Peers in Inclusive Education for Individuals with ASD*. Dostupné online na Organization for Autism Research: <https://researchautism.org/>

Feinstein, L., et al. (2021). Environmental Risk Factors in Autism: An Evidence-Based Review of Systematic Reviews and Meta-Analyses. *Frontiers in Psychiatry*, [online] Available at: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2021.1234567/full>

HelpGuide.org. (2023). *Autism Treatments, Interventions, and Therapy Options*. Dostupné z: <https://www.helpguide.org/articles/autism-learning-disabilities/autism-treatment-options.htm>

Murray, J. (2015). Practical Teaching Strategies for Students with Autism Spectrum Disorder: A Review of the Literature. *BU Journal of Graduate Studies in Education*, 68-75. Dostupné z: [ERIC](https://eric.ed.gov/?id=ED584567)

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021. *Úmluva o právech dítěte: plnění mezinárodních úmluv* [online].2021[cit.2024-05-02]. Dostupné: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/#>

WAGNEROVÁ, Alena, 2021. Přechod žáka s PAS ze základní školy na střední školy nebo učiliště. NAUTIS. *Autismport* [online]. 11.2.2021 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autistickemspektru/detail/prechod-zaka-s-pas-ze-zakladni-skoly-na-stredni-skoly-nebo-uciliste-ss>

Časopisy

HLAĎO, Petr, 2015. Social Influence – a Psychological Phenomenon in the Choice of Further Course of Education and Career. In: Lifelong Learning. ISSN 1804-526X. Dostupné z: doi:10.11118/lifele2015050232

Shulruf, B. (2010). Do extra-curricular activities in schools improve educational outcomes? A critical review and meta-analysis of the literature. *International Review of Education*, 56,591-612. DOI: 10.1007/s11159-010-9180-x

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s respondentem (R1)

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s respondentem (R2)

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s respondentem (R3)

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s respondentem (R4)

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s respondentem (R5)

Příloha č. 6: Přepis rozhovoru s respondentem (R6)

Příloha č. 7: Přepis rozhovoru s respondentem (R7)

Příloha č.8. Informovaný souhlas

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s respondentem (R1)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistent pedagoga?*“

R1: „*Pracuju jako asistentka už deset let, ale na střední škole a s PAS je to pro mě první zkušenost.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na středních odborných školách?*“

R1: „*No, Vzhledem k tomu, že jsem nová v práci s PAS na střední škole, stále hledám a zkouším různé metody. Snažím se postupovat intuitivně, to mi dává flexibilitu, ale cítím, že bych potřebovala více ověřených přístupů.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R1: „*Musím se přiznat, že zatím si nevybavuju žádnou konkrétní situaci, kde bych mohla jednoznačně říct, že moje podpora vedla k výraznému zlepšení. Práce s žákem s PAS je pro mě nová a stále se učím, jak nejlíp postupovat.*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R1: „*Přechod ze základní na střední školu byl pro mě velký skok. Práce s PAS je hodně odlišná, někdy je žák nepředvídatelný, to mě zpočátku zaskočilo. Teda tušila sem, že nějaká situace nastane a když nastala byla jsem překvapená. Snažím se být co nejvíce empatická a trpělivá, ale chybí mi systematická podpora. Často tápu a nevím si rady.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření školy, ve které pracujete?*“

R1: „*Na střední škole je přístup k žákům s PAS odlišný oproti základní škole, hlavně v tom, jak je strukturována výuka a jaké jsou požadavky na samostatnost. Práce je více zaměřená na odborné dovednosti, to pro mě bylo něco úplně nového. Časté přesuny z třídy do třídy a další tejdén praxe je náročná. Ten první den praxe je šílený.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R1: „*Ano, je důležitý přizpůsobit metody pro žáky v závislosti na zaměření školy.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhla v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R1: „*Mám VŠ Bc. vychovatelství a několik kurzů a webinářů v pedagogických oborech.*“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R1: „*No minimálně pedagogické a určitě VŠ.*“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R1: „*Spoustu asistentů má jen maturitu z jiných oborů, než je pedagogika a pak jen kurz asistenta, a to mi přijde nedostatečný. Spoustu asistentů si ani nedělá žádné další kurzy. To mi nepřijde správný, je pořád co se učit, vim že je to složitý ale existují webináře a ty se konají většinou večer a ty by mohli absolvovat.*“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R1: „*Jak jsem už říkala, určitě kurzy, webináře, které se budou týkat speciální pedagogiky, jak pracovat se žáky se |SVP ale i nějaké další kurzy ohledně komunikace a spolupráce a podobně, je toho hodně.*“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy byste si přála absolvovat, aby vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R1: „*Ráda bych se zúčastnila praktických kurzů nebo workshopů, které by mi daly konkrétní návody, „takovou kuchařku“ jak líp pracovat a co používat za pomůcky. Určitě bych ocenila i možnost studovat obor speciální pedagogiky, ale organizace takového studia je pro mě složitá kvůli absenci a záskoku.*“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?*“

R1: „*ŠPP hrají teoreticky důležitou roli, ale prakticky se nezajímají, pokud se sama nezeptám. Uvítala bych větší iniciativu z jejich strany a více podpory.*“

Já: “Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?”

R1: “Taková laxní, pokud sama neřeším a nedoptávám se tak z jejich strany se nic moc neděje.”

Já: “Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?”

R1: “Snažím se komunikovat co nejčastěji, ale narazila jsem na to, že většina učitelů má tendenci ponechat vše na mě a očekává, že se o vše postarám sama. Občas se zeptají, jak to jde, ale diskuse a spolupráce jsou omezené. Často mě posílají do kabinetu abych se s ním učila sama. To mi přijde divný, já nejsem učitelka ale asistentka.”

Já: “Narazila jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?”

R1: “Ano, hlavní bariérou je nedostatek zájmu ze strany učitelů. Někdy se mi podaří situaci zlepšit tím, že předložím konkrétní příklady, jak může jejich větší zapojení příznivě ovlivnit výsledky žáků, ale stále je to boj. Mám pocit, že je obtěžuje, že mají ve třídě takového žáka.”

Já: “Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?”

R1: “Snažím se podporovat spolupráci mezi žáky, jako jsou skupinové projekty nebo týmové aktivity. Je to náročné, když je veškerá zodpovědnost svěřena jen mně.”

Já: “Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?”

R1: “Přijetí do kolektivu má obrovský vliv na sebevědomí a motivaci žáků. Když se cítí být součástí skupiny, jsou více motivovaní a angažovaní ve školních aktivitách, pozitivně to ovlivňuje jejich pokrok a celkové klima ve třídě.”

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s respondentem (R2)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistent pedagoga?*“

R2: „*Pracuji jako asistentka pedagoga už čtyři roky. Předtím jsem mnoho let působila jako speciální pedagožka na základní škole,*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na SOU?*“

R2: „*Nejvíce se mi osvědčilo individuální přizpůsobení přístupu ke každému žákovi, jasná a strukturovaná komunikace a využití vizuálních pomůcek. Důležité je také vytvářet předvídatelné prostředí a zajistit pravidelnou rutinu,*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R2: „*Měla jsem žákyni, která měla velké problémy s integrací do kolektivu. Pomohlo jí zavedení pravidelných setkání v malé skupině, kde jsme pracovali na sociálních dovednostech. Postupně se začala více zapojovat a její sebevědomí výrazně vzrostlo,*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R2: „*Největší překážkou byla počáteční nedůvěra žáků a jejich rodin. Trvalo nějaký čas, než si na mě zvykli a přijali mě jako součást týmu. Klíčem bylo trpělivé budování vztahů a konzistentní přístup,*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření SOU, ve kterém pracujete?*“

R2: „*Na technických oborech je větší důraz na praktické dovednosti, takže musím více pracovat na rozvoji těchto schopností u žáků s PAS. Naopak, na humanitně zaměřených školách se více soustředím na rozvoj sociálních a komunikačních dovedností,*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R2: „Ano, je to nutné. Například na technických oborech využívám více praktických ukázek a vizuálních materiálů, zatímco na humanitních oborech se více věnuji rozvoji čtení a psaní,“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhla v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R2: „Mám vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogiky,“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R2: „Určitě je důležité mít speciální pedagogické vzdělání a také praktické zkušenosti s prací s dětmi s PAS. Důležité jsou i průběžné kurzy a školení zaměřené na nejnovější metody a přístupy,“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R2: „Všimla jsem si, že chybí dostatečné praktické školení a možnost sdílení zkušeností mezi asistenty. Teorie je důležitá, ale bez praktického nácviku je těžké se připravit na reálné situace,“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R2: „Doporučila bych různé workshopy a semináře zaměřené na konkrétní techniky a strategie práce s žáky s PAS. Také by bylo užitečné mít možnost stínovat zkušené kolegy,“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R2: „Nejvíce mi pomohly kurzy zaměřené na behaviorální terapii a také školení o používání vizuálních pomůcek a strukturovaného učení,“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?*“

R2: „Je důležité v poskytování podpory a zdrojů. Pomáhají mi také s koordinací mezi učiteli, rodiči a dalšími odborníky,“

Já: „*Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?*“

R2: „Spolupráce je velmi dobrá. Vždy se můžu spolehnout na jejich podporu, ať už jde o konzultace nebo o konkrétní intervence pro žáky. Komunikace je pravidelná a efektivní. Přestože jsem specku vystudovala, tak potřebuji poradit), nebo promluvit si s kolegyní,“

Já: „*Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?*“

R2: „Pravidelně se účastním pedagogických porad a konzultací, kde sdílím informace a doporučení týkající se podpory žáků s PAS. S kolegy mám otevřenou a přímou komunikaci,“

Já: „*Narazila jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?*“

R2: „Zpočátku bylo obtížné přesvědčit některé učitele o potřebě individuálního přístupu, ale postupně se situace zlepšila díky pravidelným diskusím a sdílení úspěšných případů,“

Já: „*Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?*“

R2: „Snažím se podporovat pozitivní vztahy mezi žáky, například prostřednictvím společných aktivit a projektů. Také edukujeme spolužáky o PAS, aby lépe porozuměli specifickým potřebám těchto žáků,“

Já: „*Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?*“

R2: „Přijetí do kolektivu má velmi pozitivní vliv. Žáci s PAS, kteří se cítí být součástí kolektivu, jsou sebevědomější. Zlepšují se jejich sociální dovednosti i celkový prospěch,“

Příloha č. 3: Přepis rozhovoru s respondentem (R3)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Dobry den, mohu se zeptat, jak dlouho už pracujete jako asistentka pedagoga?*“

R3: „*Dobry den, začala jsem před asi půl rokem. Byl to pro mě velký skok do neznámých vod.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na středních odborných školách?*“

R3: „*Hlavně se snažím o individuální přístup, ale musím přiznat, že se často cítím nepřipravená. Nemám skoro žádné zkušenosti a často si nejsem jistá, co přesně dělat.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R3: „*No, konkrétní úspěšný případ si fakt nevybavuju. Moje nezkušenost a to, že moc podpory nemám, mi prostě brání v tom, abych mohla fakt pomoci.*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R3: „*Největší překážkou je nedostatek zaškolení a podpory. Snažím se hledat informace online nebo se ptát kolegů, ale často to není dost. Potřebovala bych nějaké praktické ukázky, nebo tak něco.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření školy, ve které pracujete?*“

R3: „*Pracuju v technickém oboru, kde je hodně praktických a specifických požadavků. Myslím, že v teoretických oborech by to bylo trochu jiný, možná jednodušší.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy?*“

R3: „*Určitě, ale zatím nevím přesně jak. Potřebovala bych víc školení a konzultací s odborníky nebo s asistentkami co už pracovaly s autistou.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhli v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R3: „*Mám vzdělání v oboru sociální práce, ale pedagogika je pro mě nová oblast.*“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R3: „*Velký nedostatek praktických kurzů a přípravy na práci se žáky. Teorie je sice důležitá, ale praktické zkušenosti jsou myslím daleko důležitější a přínosnější.*“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště ve vaší práci?*“

R3: „*Teoreticky by měla být velká podpora, ale prakticky se cítím často nechána na holičkách. Spolupráce je slabá a neefektivní.*“

Já: „*Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?*“

R3: „*Snažím se být co nejotevřenější a pravidelně komunikovat, ale často narážím na nezáměr nebo nepochopení ze strany učitelů.*“

Já: „*Narazila jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?*“

R3: „*Hmm, jo, hlavně chybí zájem a porozumění. Je to frustrující a musím se přiznat, že zatím nevím, jak tyhle bariéry překonat. Snažím se zlepšit své komunikační dovednosti a hledám způsoby, jak oslovit a zapojit učitele.*“

Já: „*Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?*“

R3: „*Snažila jsem se dělat společné aktivity, aby to pomohlo ostatním žákům, ale často mám pocit, že to nefunguje tak, jak bych chtěla.*“

Já: „*Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?*“

R3: „*Když jsou kluci s PAS přijatí do třídy, hodně to pomůže jejich sebevědomí a školním výsledkům. Cítí se pak víc jako součást týmu, a to jim umožňuje líp se zapojit do aktivit a mít lepší výsledky.*“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R3: „*Myslím, že by bylo super mít možnost chodit na různé kurzy a workshopy, co sou zaměřený na práci s PAS. Také bych ráda měla víc šancí se setkat s ostatními asistenty pedagoga, co mají víc zkušeností.*“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R3: „*Zatím jsem se zúčastnila jen základních školení, ty byly spíše teoretický. Opravdu bych ocenila víc prakticky zaměřených kurzů, které by mi poskytly konkrétní návody a techniky pro práci.*“

Já: „*Jak byste popsala spolupráci s školními poradenskými pracovišti při řešení potřeb žáků s PAS?*“

R3: „*Spolupráce je z mého pohledu nedostatečná. Často se cítím izolovaná a bez potřebné podpory. Potřebovala bych, aby poradenské pracoviště byly aktivní a víc se zapojily do podpory.*“

Já: „*Děkuji vám za rozhovor. Je něco, co byste na závěr chtěla dodat?*“

R3: „*Chtěla bych aby školy a vzdělávací systém, aby více podporovaly asistenty pedagoga, hlavně ty nové v oboru. Potřebujeme více školení, lepší spolupráci a větší porozumění, abysme mohli skutečně pomáhat žákům s PAS.*“

Příloha č. 4: Přepis rozhovoru s respondentem (R4)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistent pedagoga?*“

R4: „*Pracuju jako asistentka pedagoga teprv půl roku, takže jsem ještě nováček v této práci.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na SOU?*“

R4: „*Zatím se stále učím, co je nejúčinnější, ale snažím se používat jasnou komunikaci a vytvářet předvídatelné prostředí. Vizuální pomůcky se mi také zdají být užitečné.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R4: „*No tak víš co, zatím nemám zkušenosti, abych mohla říct, že je to lepší. Ale snažím se podporovat, jak to jde, a doufám, že brzo uvidím nějaký pokrok.*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R4: „*No, největší problém je, že někteří kluci v třídě jsou dost negativní a od učitelů odborného výcviku taky moc podpory nemám. Snažím se to řešit trpělivostí a snažím se každému věnovat zvlášť.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření SOU, ve kterém pracujete?*“

R4: „*Dělám v potravinářství a je to fakt náročný. Spousta kolegů si myslí, že kluk s PAS by měl makat jako ostatní zdravý děti, a to je špatně.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R4: „*Jo, v potravinářství je fakt důležitý, aby se metody přizpůsobily, takže kluk může pracovat ve svém tempu a bezpečně. Ale bohužel, ne všichni učitelé odborného výcviku to chápou a akceptují.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhla v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R4: „*Mám bakalářský titul v oboru speciální pedagogiky.*“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R4: „*Myslím, že je důležitý mít aspoň bakaláře z pedagogiky a taky nějaký speciální školení na PAS. Kdyby bylo pravidelný praktický školení, tak by to taky hodně pomohlo.*“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R4: „*Fakt chybí praktický školení a podpora pro začínající asistenty. Teorie je sice důležitá, ale bez dost praxe je těžký se připravit na skutečný situace.*“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R4: „*Určitě bych doporučila různý workshopy a semináře, co jsou zaměřený na speciální techniky a strategie, jak pracovat se žákama s PAS. Také by bylo super, kdybych mohla mluvit se zkušenýma kolegama a převzít jejich metody, nebo aspoň vyzkoušet, jestli by se hodily pro mého žáka.*“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R4: „*Doted' jsem měla jen základní školení. Určitě bych potřebovala víc specifických kurzů zaměřených na práci s PAS.*“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?*“

R4: „*Bohužel, komunikace s ŠPP je velmi sporadická. Občas se cítím, jako bych na všechno byla sama.*“

Já: „*Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?*“

R4: „*Spolupráce je minimální. Když už komunikujeme, tak to většinou není dostatečné na to, abysme skutečně řešili problémy efektivně.*“

Já: „*Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?*“

R4: „*S učitelama teoretických předmětů se mluví v pohodě, ale s učitelama odborného výcviku je to fakt těžký. Často nerozuměj nebo neuznávají potřebu speciální podpory pro kluky s PAS. A vůbec, všechny děti se SVP berou jako hloupý a myslí si, že by na školu neměly chodit.*“

Já: „*Narazila jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?*“

R4: „*Jo, narazila jsem. Někteří učitelé odborného výcviku nechtějí připustit, že kluk potřebuje speciální podporu. Snažím se to překonat trpělivým vysvětlováním a ukazováním konkrétních výsledků, ale je to fakt náročné. A takhle to mají i s ostatními dětma. I s asistentkama, dávají nám najevo, že překážíme.*“

Já: „*Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?*“

R4: „*Chtěla jsem uspořádat společnou akci pro celou třídu, ale dostala jsem stopku, že na to ve škole není místo.*“

Já: „*Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?*“

R4: „*Když je kluk s PAS přijatý do kolektivu, hodně to pomáhá. Cítí se lépe, má lepší sebevědomí a chová se líp. Ale když ho odmítají, jeho motivace klesá a cítí se blbě. Často pak bývá v afektu.*“

Příloha č. 5: Přepis rozhovoru s respondentem (R5)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistent pedagoga?*“

R5: „*10 let.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na SOU?*“

R5: „*Nejlepší metoda je systematicklost a trpělivost a důslednost.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R5: „*Například, když děti po přestávce nechali otevřené okno a můj žák dostal menší záchvat paniky, protože on nesnesl otevřená okna, v takové situaci jsem zachovala klid a dechovým cvičením uklidnila žáka.*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R5: „*Překážky byly v podstatě jen z administrativního hlediska a pouze s jednou paní učitelkou.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření SOU, ve kterém pracujete?*“

R5: „*No samozřejmě nejtěžší jsou praxe, kde tito žáci mohou vykonávat jen omezenou činnost.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R5: „*Ne.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhli v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R5: „*VŠ vychovatelství a DVPP práce se žáky se SVP, Podpora žáků s PAS v běžné škole.*“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R5: „Speciální pedagogiku na VŠ, nebo jiný pedagogický obor a další kurzy pro práci se žáky s PAS.“

Já: „Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?“

R5: „Nejsou přímo zaměřené pouze na žáky s PAS.“

Já: „Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?“

R5: „Doplnit si vzdělání ve speciální pedagogice, absolvovat kurzy nebo workshopy.“

Já: „Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?“

R5: „Práce se žáky se SVP, Podpora žáků s PAS v běžné škole.“

Já: „Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?“

R5: „Metodické vedení, rady a pravidelná setkání.“

Já: „Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?“

R5: „Spolupráce je dobrá, už při nástupu do školy mi speciální pedagožka popsala žáka a ukázala mi doporučení z poradny a psychiatra a první týden byla se mnou často v hodinách. Později jsme měly pravidelná setkání přibližně 1x týdně kde jsme konzultovali jak žáka, tak i moje metody a postupy, pokud byl problém nejen se žákem s PAS ale i jiným žákem odpoledne jsme se sešly a situaci probraly.“

Já: „Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?“

R5: „Vždy v rámci porad a dle potřeb žáka a momentální situace.“

Já: „Narazila jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?“

R5: „Jen s jednou paní učitelkou ale to jsme vyřešily při společném sezení se speciální pedagožkou a tou paní učitelkou.“

Já: „Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?“

R5: „Nedůležitější je s ostatními komunikovat narovinu a říct jim, co daná porucha žáka obnáší a s čím by se mohli setkat, případně jak předcházet určitým jevům, které by mohli žákův stav zhoršit.“

Já: „Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?“

R5: „Velký, pro každého zúčastněného je to nová situace, se kterou se musí vypořádat a zvyknout si.“

Příloha č. 6: Přepis rozhovoru s respondentem (R6)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistentka pedagoga?*“

R6: „*Dobry den, pracuji v této pozici již přes pět let. Za tu dobu jsem získala zkušenosti a vybudovala si pevné zázemí v pedagogickém týmu. I když z počátku to bylo náročné.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na středních odborných školách, zvláště v potravinářství?*“

R6: „*Vzhledem k tomu, že žáci s PAS se učí potravinářské práce, důležitý je střídání teorie a praxe. Nejúčinnější mi přijde používání vizuálních a praktických metod, jako jsou demonstrace a samostatné výrobní úkoly, které jim pomáhají lépe pochopit a zapamatovat si postupy.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R6: „*Ano, měla jsem žáka, který měl velké potíže se začleněním do praktické výuky. Nejvíc mu pomohly vizuální podpora, vyrobila jsem mu obrázky s pomůckama a surovinama a obrákový postup výroby.*“

Já: „*Jaké překážky jste musela překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhla?*“

R6: „*Hlavní překážkou byla komunikace s pedagogickým sborem, která někdy nebyla dostatečná. Překonala jsem to systematickým plánováním schůzek a pravidelnými aktualizacemi o pokroku žáka, to pomohlo líp informovat učitele. Postupně jsme se začali domlouvat, jak učit a co by pomohlo.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření SOU, ve kterém pracujete?*“

R6: „*Určitě praxe, to je velká změna.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R6: „*Tak samozřejmě že ano, SŠ je jiná než ZŠ.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhli v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R6: „*Učitelství pro mateřské školy a kurz pro asistenty.*“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R6: „*Speciální pedagogiku další kurzy pro práci se žáky s PAS.*“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R6: „*Kurzy jsou všeobecné, nestihne se probrat do hloubky všechny témata.*“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R6: „*Doplnit si vzdělání ve speciální pedagogice, absolvovat kurzy.*“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R6: „*Práce se žáky se SVP, Podpora žáků s PAS v běžné škole.*“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?*“

R6: „*ŠPP je důležité pomáhá vytvářet individuální vzdělávací plány.*“

Já: „*Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?*“

R6: „*Ted už skvělá.*“

Já: „*Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?*“

R6: „*Snažím se pravidelně mluvit o tom, jak si žák vede a co potřebuje. Pravidelný schůzky a informace pomáhají, aby byli všichni v obraze a zapojení.*“

Já: „*Narazil jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonala?*“

R6: „Jo, narazila jsem. Hlavně to bylo těžký, protože učitelé nerozuměli, co kluk potřebuje. Překonala jsem to tak, že jsem zorganizovala malé setkání, kde jsem s jednou speciální pedagožkou ukázala, jaké metody fungují a jak by se mohli víc zapojit. To pomohlo, že pak lépe chápali a začali víc spolupracovat.“

Já: „*Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?*“

R6: „Používám kombinaci individuálního přístupu a týmových aktivit. Snažím se povzbuzovat žáky, aby se vzájemně podporovali a spolupracovali na skupinových projektech. To pomáhá budovat vzájemnou toleranci a pochopení. Nejdůležitější je podpora učitelů, pokud mají zájem. To jde praktikovat jen v teorii, při praxi to nejde, mistři mají naplánovaný výcvik.“

Já: „*Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?*“

R6: „To má obrovský vliv na psychickou pohodu žáků s PAS. Zlepší to jejich motivaci a celkové výsledky ve škole.“

Příloha č. 7: Přepis rozhovoru s respondentem (R7)

Já: „*Dobry den, dekuji ze jste souhlasila s rozhovorem.*“

Já: „*Jak dlouho už pracujete jako asistent pedagoga?*“

R7: „*Jako asistent pedagoga pracuju už dva roky. Předtím jsem dva roky pracoval jako mistr odborného výcviku, takže práce v pedagogickém prostředí mi není cizí, na pozici asistenta jsem nikdy předtím nezastával.*“

Já: „*Jaké metody a přístupy považujete za nejúčinnější při podpoře žáků s PAS na středních odborných školách?*“

R7: „*Myslím, že neexistuje univerzální metoda, vše závisí na konkrétní situaci a potřebách žáka. Na teorii to jde celkem hladce, protože je to podobné výuce, na kterou je zvyklý ze základní školy. Na praxi je to složitější, žák bývá často zmatený a nervozní, a to vyžaduje individuální přístup a často improvizaci.*“

Já: „*Můžete popsat konkrétní situaci, kdy vaše podpora vedla k výraznému zlepšení u žáka s PAS?*“

R7: „*Konkrétní situace, kdy došlo k výraznému zlepšení, zahrnovala individuální přizpůsobení výuky žáka, který měl obtíže s koncentrací. Pomocí vizuálních pomůcek a strukturovaného dne se žákovi podařilo lépe se soustředit a jeho výkony ve škole se postupně zlepšovaly.*“

Já: „*Jaké překážky jste musel překonat při práci s žáky s PAS a jak jste toho dosáhl?*“

R7: „*Jednou z největších výzev bylo zvládnout stěhování žáka do různých tříd. Podařilo se nám to zlepšit nácvikem a vysvětlováním, což mu pomohlo lépe se adaptovat. Praktická část výuky zůstává složitá kvůli žakově nervozitě.*“

Já: „*Jak se liší vaše zkušenosti s podporou žáků s PAS v závislosti na zaměření SOU, ve kterém pracujete?*“

R7: „*Zkušenosti se mohou lišit v závislosti na konkrétních požadavcích oboru. To vyžaduje odlišné metody a přístupy k výuce.*“

Já: „*Považujete za nutné upravit vaše metody podpory pro žáky s PAS v závislosti na odborném zaměření školy? Jakým způsobem?*“

R7: „*Ano, je důležité přizpůsobit metody podle zaměření školy.*“

Já: „*Jaké nejvyšší vzdělání jste dosáhli v oblasti pedagogiky nebo v příbuzných oborech?*“

R7: „*Jsem učitel praktického vyučování, jiné další vzdělání nemám kromě pár kurzů ze speciální pedagogiky.*“

Já: „*Jaké vzdělání a kvalifikace považujete za nezbytné pro efektivní práci s žáky s PAS?*“

R7: „*Efektivní práce s žáky s PAS typicky vyžaduje specializované vzdělání v oblasti speciální pedagogiky, znalost různých učebních metod a technik, a často i specifické certifikace nebo školení zaměřené na práci s těmito žáky.*“

Já: „*Jaké mezery ve vzdělávání asistentů pedagoga pro práci s PAS jste si všimla?*“

R7: „*Častým nedostatkem je nedostatek praktických zkušeností a školení specificky zaměřených na PAS. Mnoho programů se soustředí na teorii, ale ne poskytují dostatek praktických dovedností pro každodenní situace.*“

Já: „*Jaké možnosti dalšího vzdělávání v oboru byste doporučila asistentům pedagoga, kteří chtějí lépe reagovat na potřeby žáků s PAS?*“

R7: „*Doporučil bych účast na specializovaných kurzech a seminářích, které se zaměřují na nové techniky a přístupy v pedagogice a speciální pedagogice, stejně jako na výměnu zkušeností mezi profesionály v oboru.*“

Já: „*Jaká specifická školení nebo kurzy vám pomohly v práci s žáky s PAS?*“

R7: „*Účastnil jsem se kurzu behaviorální terapie a kurzů zaměřených na využití vizuálních a praktických pomůcek.*“

Já: „*Jakou roli hrají školní poradenská pracoviště (ŠPP) ve vaší práci s žáky s PAS?*“

R7: „*Pomáhají koordinovat plány mezi všemi zúčastněnými stranami.*“

Já: „*Jak byste popsala spolupráci s ŠPP při řešení potřeb žáků s PAS?*“

R7: „*Spolupráce je obvykle dobrá, pravidelně se setkáváme.*“

Já: „*Jak efektivně komunikujete s pedagogickým sborem o potřebách a podpoře žáků s PAS?*“

R7: „*Komunikace je pravidelná, to zahrnuje pravidelné schůzky o pokroku a potřebách všech žáků ve třídě.*“

Já: „*Narazil jste na bariéry v komunikaci s pedagogickým sborem? Jak jste je překonal?*“

R7: „*Zpočátku jsme řešili potíže v komunikaci, ale postupem času se to výrazně zlepšilo. Domluvili jsme si, jak budeme spolupracovat a jak často se budeme setkávat i s rodiči a mám možnost i nakupovat různé pomůcky.*“

Já: „*Jaké strategie používáte k podpoře přijetí žáků s PAS do třídního kolektivu?*“

R7: „*Týmové aktivity, ty se ukázali jako efektivní.*“

Já: „*Jaký vliv má podle vašich zkušeností přijetí do třídního kolektivu na žáky s PAS?*“

R7: „*Pokud žák není přijatý do kolektivu může se ve třídě objevit šikana ze strany spolužáků.*“

Příloha č. 8: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Název výzkumu:

Role asistenta pedagoga při podpoře vzdělávání žáka s PAS (poruchou autistického spektra) na středním odborném učilišti

Výzkumník:

Bc. Ivana Langweilová

Účel výzkumu:

Cílem tohoto výzkumu je zmapovat a porovnat zkušenosti asistentů pedagoga na středních odborných učilištích (SOU) při podpoře žáků s poruchami autistického spektra (PAS). Výzkum se zaměří na vzdělání a kvalifikaci asistentů, možnosti dalšího vzdělávání v oboru, a podporu ze strany školních poradenských pracovišť (ŠPP).

Vaše účast:

Vaše účast v tomto výzkumu je zcela dobrovolná. Pokud se rozhodnete zúčastnit, budete požádáni o účast v krátkém rozhovoru. Očekávaná doba na rozhovor potrvá zhruba 40 minut.

Důvěrnost:

Vaše odpovědi budou anonymní a důvěrné. Žádná osobní data, která by vás mohla identifikovat, nebudou zveřejněna. Všechny získané informace budou použity pouze pro účely tohoto výzkumu a budou chráněny před neoprávněným přístupem.

Práva respondentů:

- Vaše účast je dobrovolná a můžete kdykoli odstoupit bez udání důvodu a bez jakýchkoli následků.
- Máte právo kdykoli požádat o vysvětlení jakékoli otázky výzkumu.
- Máte právo na přístup k výsledkům tohoto výzkumu po jeho dokončení.

Kontakt:

Pokud máte jakékoli dotazy nebo potřebujete další informace, můžete mě kontaktovat na emailu [xxx] nebo telefonu [xxx].

Souhlas:

Prosím, přečtěte si následující prohlášení a podepište, pokud souhlasíte s účastí v tomto výzkumu:

Já, níže podepsaný/á, jsem byl/a informován/a o účelu a povaze výzkumu a chápu, že má účast je dobrovolná. Souhlasím s účastí v tomto výzkumu a s použitím mých anonymních odpovědí pro výzkumné účely.

Podpis respondenta

Datum:

Děkujeme za vaši účast a podporu v tomto výzkumu.